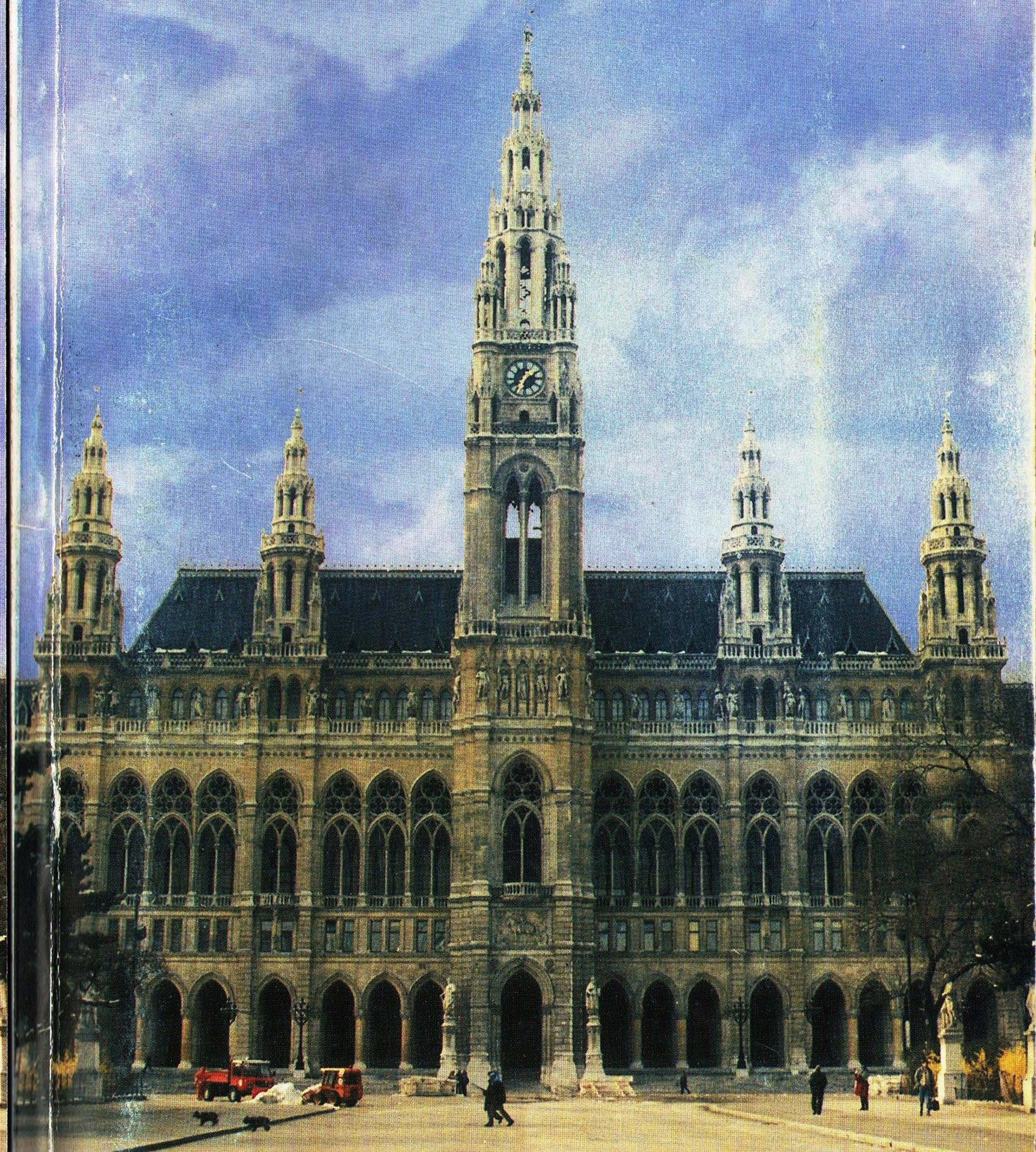

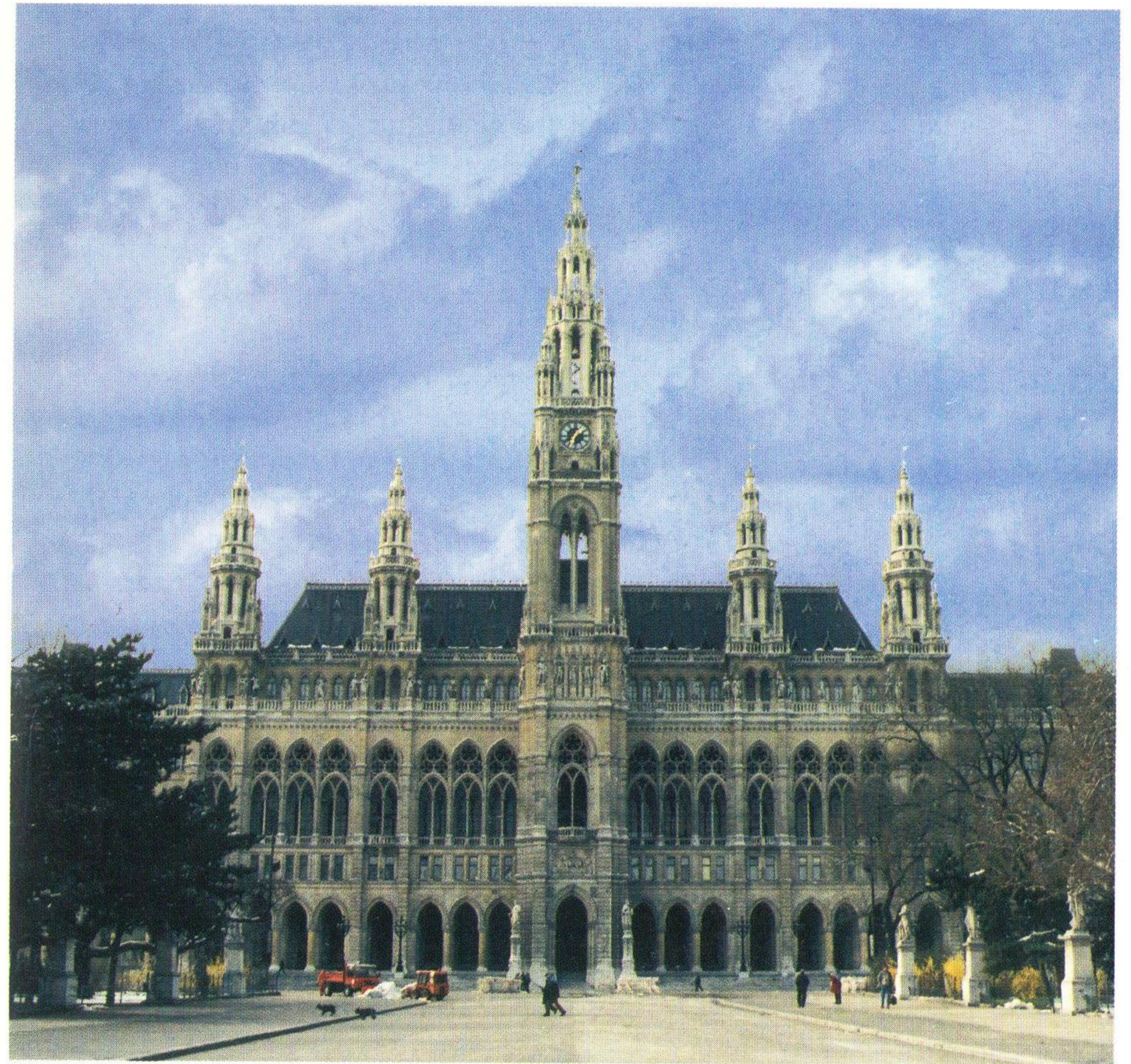
ES GAB
ZWEI
KAISERSTÄDTE

ER WAREN
TWE
KEIZERSSTEDEN

*Een wandeling
door het centrum van Wenen*

*Wenen heeft veel banden met de Zuidelijke Nederlanden
en hun hoofdstad Brussel.*

*Bovendien bestaan er tussen de twee steden
een aantal interessante parallellen.*

*Dat zal blijken uit een wandeling door het centrum van Wenen
die ingeleid wordt met een aantal thema's die belangrijk zijn
in de ontwikkeling van Wenen zowel als van Brussel.*

1. Het Hof van de keizer

Het Huis Habsburg heeft zijn wortels in de Elzas en in de Aargau, nu Zwitserland. Op het einde van de dertiende eeuw veroverden zij Oostenrijk en leverden zij twee keizers aan het Duitse Rijk - Rudolf en Albrecht - om daarna weer van de voorgrond te verdwijnen. In de veertiende eeuw wedijverde hertog Rudolf IV met zijn schoonvader keizer Karel IV, die in Praag resideerde. Rudolf stichtte de universiteit van Wenen en begon met de vernieuwing van de Stephansdom. Wenen groeide na Keulen uit tot de grootste stad van het Duitse Rijk.

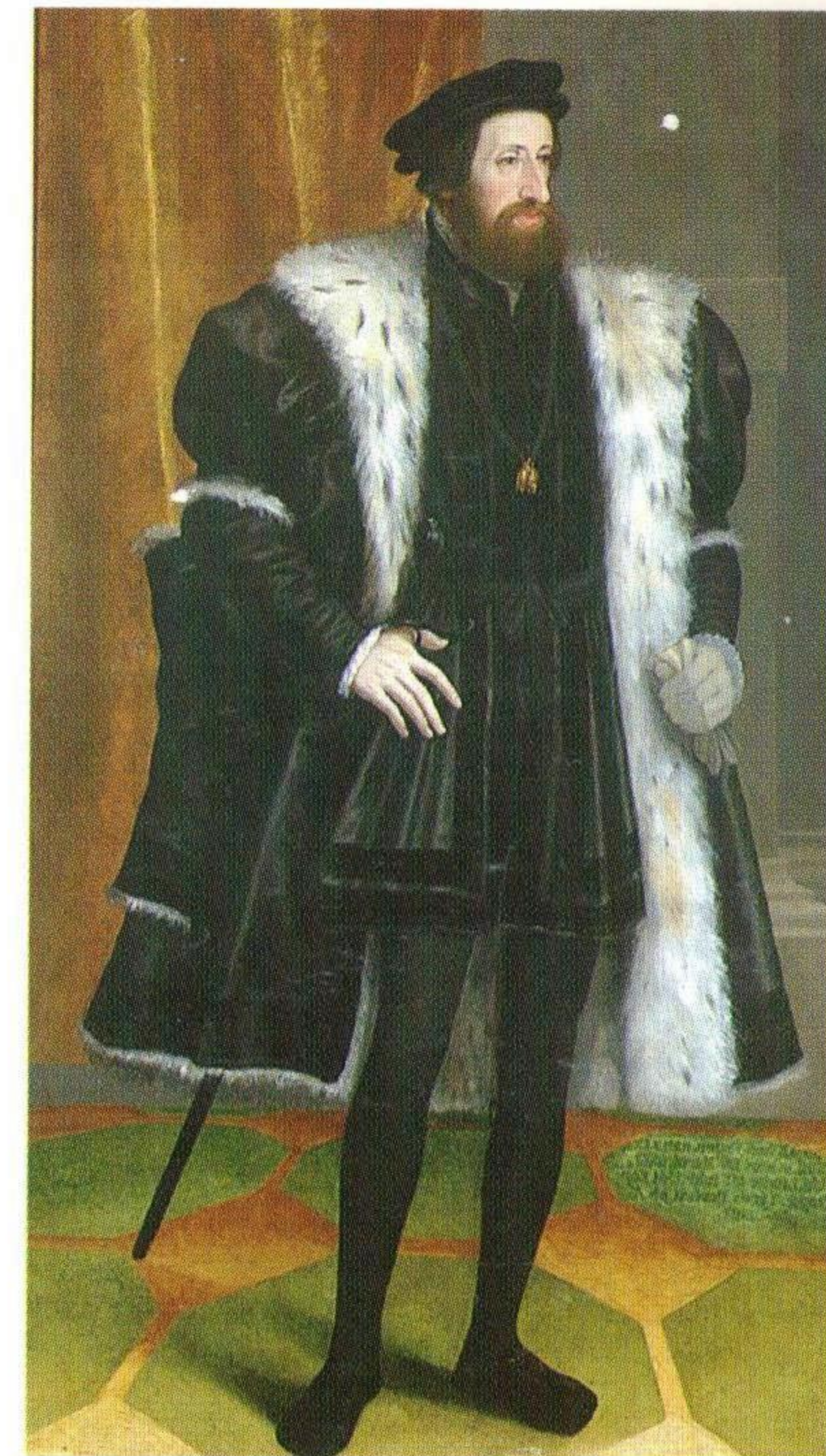
Vanaf 1438 begon de ster van de Habsburgers definitief te rijzen. Hertog Albrecht V uit de Albertijnse tak van de familie werd keizer als Albrecht II. Hij heerste over Oostenrijk, Bohemen en Hongarije. Zijn enige zoon Ladislav Posthumus werd pas na zijn dood in 1439 geboren. Hij overleed zonder nageslacht in 1457.

Hertog Frederik V uit de Leopoldijnse tak van de familie werd keizer als Frederik III en volgde op in Oostenrijk, maar niet in Bohemen en Hongarije. In 1485 werd hij door de Hongaarse koning Matthias Corvin uit Wenen verdreven. Hij is gestorven in Linz in 1493. Zijn stoffelijk overschot werd overgebracht naar Wenen waar het rust in de Stephansdom.

Maximiliaan, de enige zoon van Frederik, volgde hem op als keizer. Na de dood van Corvin was hij teruggekeerd naar Wenen, maar hij verkoos Innsbruck als residentiestad. In 1515 bracht hij een laatste bezoek aan Wenen voor het dubbelhuwelijk van zijn kleinzoon Ferdinand en kleindochter Maria met de dochter en de zoon van Ladislav II, koning van Bohemen en Hongarije. Toen Lodewijk, de zoon van Ladislav, in 1526 sneuvelde, gingen zijn bezittingen over aan Ferdinand.

In de eerste helft van de zestiende eeuw werd de Europese geschiedenis gedomineerd door een kleinzoon van Maximiliaan, keizer Karel V. De Ferdinand die Bohemen en Hongarije verwierf was zijn jongere broer.

Hij vertegenwoordigde Karel in Wenen tot hij hem in 1558 opvolgde als keizer. Hij werd de grondlegger van de Oostenrijkse tak van het Huis Habsburg. Zijn nakomelingen resideerden in Wenen en bleven tot in de Eerste Wereldoorlog aan het bewind in Oostenrijk. Vandaag ademt Wenen nog steeds de sfeer van de 'Alte Kaiserstadt'.

2. Kunst voor de vorst

Talrijke stukken uit de rijke collecties in de kerken en de musea van Wenen werden vervaardigd ter ere of in opdracht van de Habsburgers. Andere kunstvoorwerpen werden door hen als verzamelaar verworven. Naast de vorsten kochten ook de religieuze instellingen zoals de Duitse Orde en het Schottenstift werken aan. De Zuidelijke Nederlanden hadden een belangrijk aandeel in de productie van al dat moois. In de zestiende eeuw leverden zij de beste musici van Europa en ook dat is het Weense Hof niet ontgaan.

3. Op de frontlijn van katholiek Europa

De stad werd definitief het machtscentrum van de Habsburgers door deerschikking van de politieke verhoudingen in de loop van de achttiende eeuw. Vanaf 1648 speelden de keizers veel van hun invloed in het Rijk kwijt aan de protestanten, maar na de mislukking van het Turks beleg in 1683 begonnen zij hun huismacht uit te breiden naar het Oosten. De Contrareformatie heeft toen een duidelijke stempel gedrukt op deze stad in de vuurlinie tussen christendom en islam. Veel kerken werden opgetrokken of aangepast in barokstijl en zo gaf de triomferende clerus uiting aan zijn overwinning op het protestantisme en op de islam.

4. Adellijke ambtenaren

In het staatsapparaat van de Habsburgers speelden adellijke hoge ambtenaren een belangrijke rol. Veel paleizen die tot vandaag het Weense straatbeeld sieren, hoorden toe aan families die in de achttiende eeuw topkaders leverden voor het Oostenrijkse bewind in de Nederlanden. Omgekeerd zijn er ook sporen van het verblijf van belangrijke figuren uit de Nederlanden in Wenen.

De voertaal van het Hof was Frans. Als om daaraan te herinneren worden de statige verblijven van de adel 'Palais' genoemd. Naast de paleizen in de binnenstad werden er buiten het centrum fraaie buitenverblijven met tuinen gebouwd, de 'Gartenpalais'.

Tussen de twee Turkse belegeringen van 1529 en 1683 speelde de adel geen belangrijke rol in Wenen. Daarom werden de meeste paleizen pas gebouwd omstreeks 1700, in hoogbarokke stijl. Zij zijn dus ongeveer even oud als de Grote Markt van Brussel. Twee grootmeesters van de barokarchitectuur hebben hun stempel gedrukt op deze gebouwen: Johann Bernhard Fischer von Erlach (1656 - 1723) en Johann Lukas von Hildebrandt (1668 - 1745).

In de achttiende eeuw lag de nadruk meer op de rijkdom van het interieur dan op die van de buitengevels. Daarom kan men deze paleizen maar echt naar waarde schatten als men ook de binneninrichting kan bewonderen. De meeste zijn gered doordat zij een openbare functie kregen en sommige kunnen worden bezocht.

5. De burgerij veroverd de stad

In de negentiende eeuw overheerste de burgerij het politieke en het culturele leven. De prestigieuze Ringstrasse werd aangelegd om het keizerschap te verheerlijken en tegelijk de burgerij een aangepast leefkader te bieden. Zij moest Wenen zijn plaats teruggeven tussen de grote Europese hoofdsteden Parijs, Londen en Berlijn. De historische bouwstijl die daarbij gebruikt werd is vergelijkbaar met de neostijlen die toen in Brussel furore maakten.

Naar het einde van de eeuw veranderde de mentaliteit. Vier grote architecten met internationale uitstraling domineerden toen de stedenbouw:

- Otto Wagner (1841 - 1918) verwerkte het best de stedelijke openbare ruimte in zijn oeuvre. Hij overleefde zo maar eventjes drie stijlfasen. Voor de Ring had hij gebouwen in neorenaissance ontworpen. Rond de eeuwwisseling kwam de secessiebeweging op en hij sloot zich aan bij deze nieuwe stroming, die hij later verliet om een eigen nieuwe koers te varen.

- Joseph Olbrich (1867 - 1908) is jong gestorven maar heeft zich een plaats veroverd in de architectuurgeschiedenis door het paviljoen van de Secessiebeweging
- Joseph Hoffmann (1870 - 1956) was de belangrijkste leerling van Wagner. Zijn aandacht ging vooral naar de privé-sfeer. Zijn belangrijkste realisatie is het Stoclethuis in Brussel.
- Adolf Loos (1870 - 1933) nam afstand van de Ringarchitectuur zowel als van de Secessiebeweging. Hij wees de weg naar het moderne functionalisme.

6. Een nieuw beleid, een nieuwe stad.

Na de val van het keizerrijk werd Wenen de hoofdstad van de republiek Oostenrijk. Sindsdien beheerst de socialistische partij het politieke leven. Vanaf 1923 werden in het 'Rode Wenen' op grote schaal sociale woningen gebouwd. Tussen het einde van de Eerste Wereldoorlog en de uitschakeling van de democratie in 1934 werden 63.000 wooneenheden opgetrokken, meer dan 80% van het toen gerealiseerde bestand. De meeste blokken liggen verspreid over de districten die niet aan het historisch centrum grenzen. Een zeer origineel project dateert uit 1983: In de Löwengasse in het district Landstrasse ten oosten van het centrum werd een complex gebouwd dat resoluut breekt met de eentonigheid van veel grote sociale projecten. Het werd ontworpen door de schilder Friedensreich Hundertwasser.

7. Op weg naar de XXIste eeuw

De politieke verhoudingen in de wereld werden grondig dooreengeschud door de Tweede Wereldoorlog. De nationale staten in Europa verloren veel van hun invloed maar nieuwe internationale structuren ontwikkelden zich.

Wenen wist zich een belangrijke plaats te veroveren in deze snel veranderende omgeving. De stad is de zetel van meerdere internationale organisaties. Met New York en Genève is zij een van de drie officiële hoofdsteden van de Verenigde Naties. De 'UNO-City' in het Donaupark herbergt het Internationaal Agentschap voor Atoomenergie en de Organisatie voor Industriële Ontwikkeling. De eerste instelling heeft tot doel de ontwikkeling van het vreedzaam gebruik van kernenergie, de tweede is beter bekend als UNIDO (United Nations Industrial Development Organisation) en houdt zich bezig met de industriële ontwikkeling van de Derde Wereld. De Organisatie van Petroleum Exporterende Landen heeft ook haar zetel in Wenen evenals de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa, de voortzetting van de Conferentie die opgericht werd na de afsluiting van de akkoorden van Helsinki.

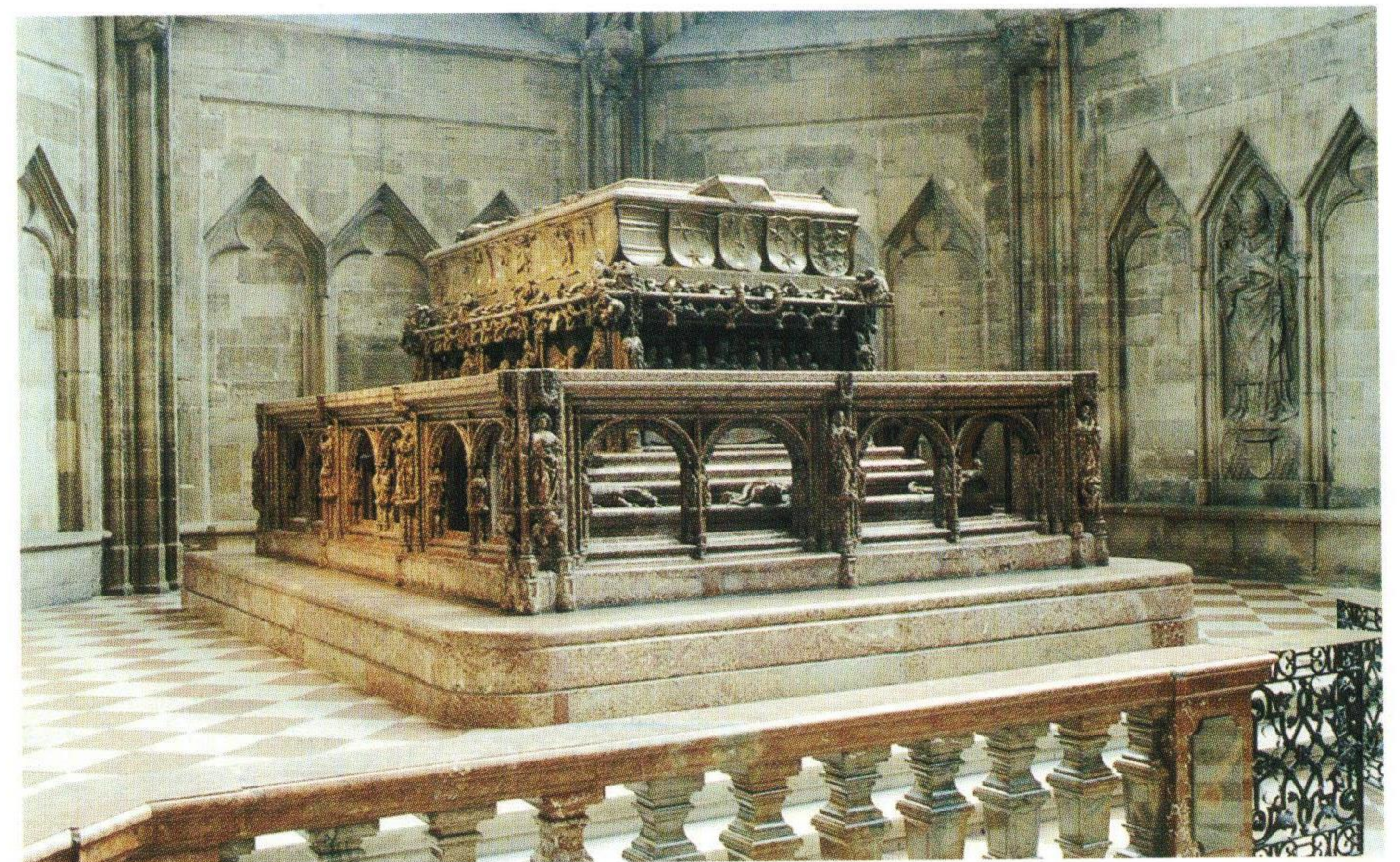

Een wandeling door de historische stadskern illustreert een aantal van deze thema's. Bezoek niet alle kerken, paleizen en musea die hier vermeld worden, want dan is een dag niet lang genoeg om alles af te werken. Op de belangrijkste en de meest originele plaatsen wordt uitvoeriger ingegaan, maak daaruit een keuze.

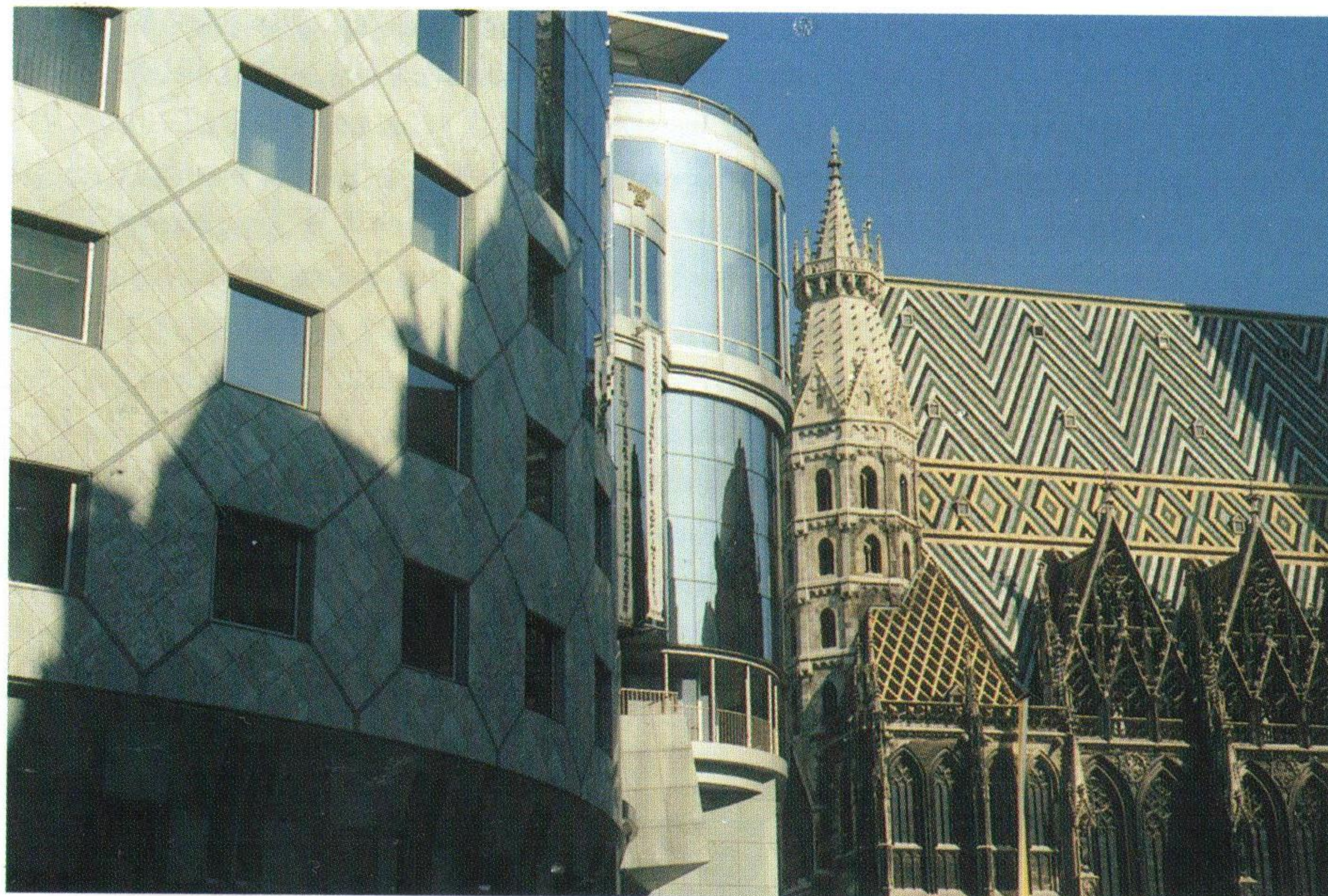
1. De oude stad

De wandeling begint in de hoofdkerk van Wenen, de Stephansdom. Zoals de Sint-Michielskathedraal in Brussel heeft dit gebouw een geschiedenis die onlosmakelijk verbonden is met het Huis Habsburg. De westgevel met de reuzentorens is alles wat overblijft van de oude kerk uit de twaalfde eeuw. Het koor is het oudste gotische deel. Het was voltooid in 1340. Twintig jaar later nam hertog Rudolf IV het initiatief voor het nieuwe schip. Er werd verder gewerkt tot in 1511 toen beslist werd de toren aan de noordkant niet verder op te trekken. In 1579 werd er een dak in renaissancestijl opgezet.

In 1469 is keizer Frederik III erin geslaagd Wenen te doen verheffen tot bisdom zodat de kerk een kathedraal werd. Het is geen toeval dat de twee prinsessen die de belangrijkste impulsen gaven voor de ontwikkeling van de Stephansdom er ook begraven liggen. Het prachtig praalgraf van Frederik III in renaissancestijl werd vervaardigd door Nicolaas van Leiden. Het bevindt zich in het Apostelenkoor rechts van het hoofdaltaar.

Tegenover de Stephansdom, op de hoek met de Graben staat het huis Haas, een winkel- en kantoorcentrum uit 1990. Architect Hans Hollein heeft het aangedurfd om op deze strategische plaats middenin het historisch centrum een volkomen modern complex neer te zetten. Het prachtig resultaat zou verplicht studiemateriaal moeten zijn voor diegenen die gelukkig zijn met de nagemaakte oude bouwsels tussen de Grote Markt en het Centraal Station van Brussel.

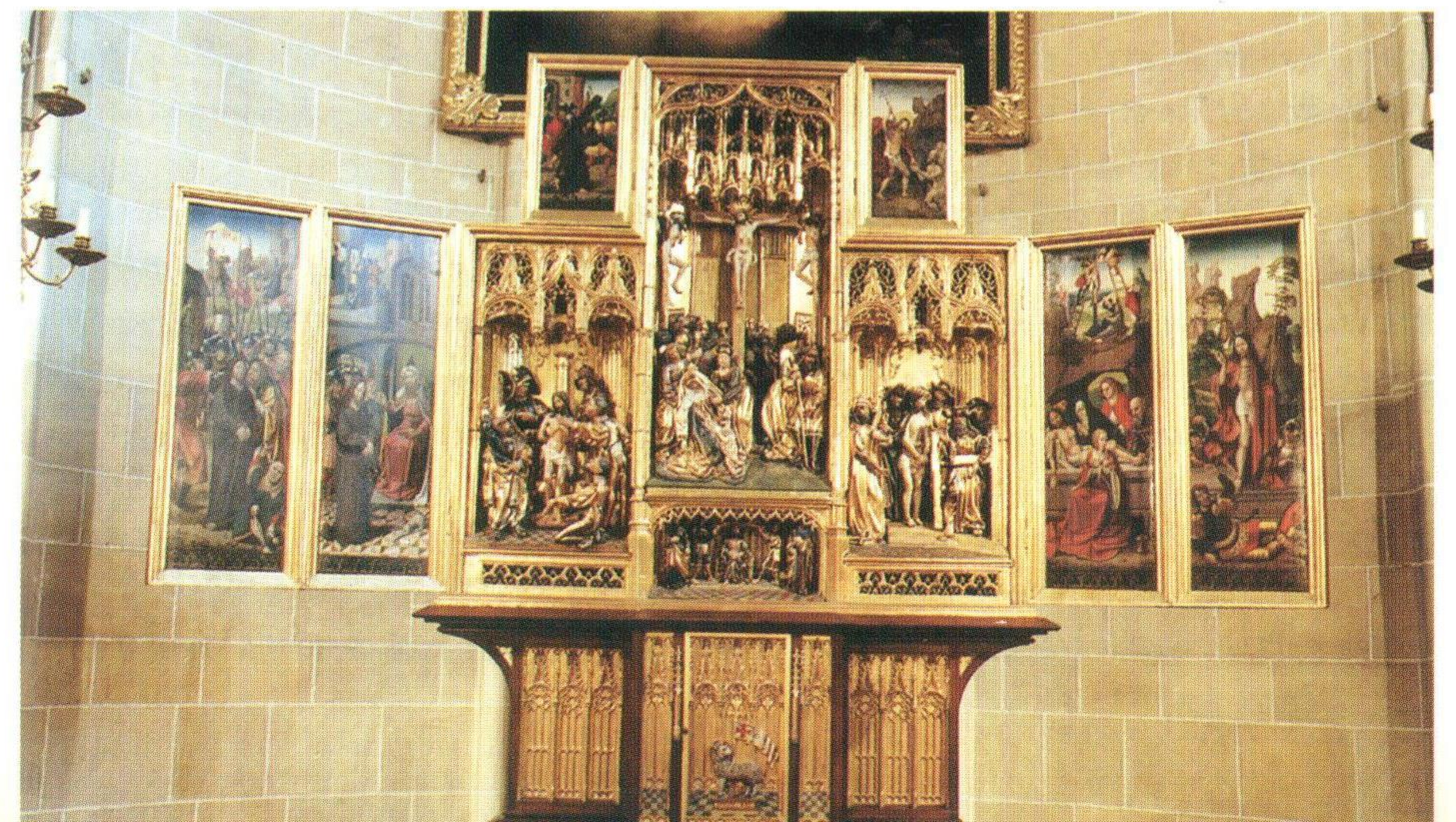
Naast het huis Haas begint de Goldschmiedgasse die recht naar de zijgevel van de Peterskirche leidt. In die gevel is in 1906 een enorm marmeren reliëf aangebracht (44 m2 !). Het stelt de legendarische stichting van de kerk door Karel de Grote voor. Dat verhaal herinnert aan het Karolingische Rijk, het eerste politiek systeem na de Romeinse periode dat bijna heel Europa onder zijn gezag verenigde. De Karolingen hadden hun meeste bezittingen in de omgeving van Aken, op minder dan 150 kilometer van Brussel. Lang voor de regering van Karel werd door hen de abdij van Nijvel gesticht die een belangrijke rol speelde in de ontwikkeling van Brussel.

De Peterskirche is vandaag een Weens centrum van Opus Dei, maar dat is niet de reden van onze belangstelling. Een bezoek aan deze kerk mag men zeker niet overslaan. De binneninrichting is prachtig, overdadig barok. Indrukwekkend is het Nepomukaltaar rechts naast het koor. Omdat deze heilige het biechtgeheim niet wou schenden, liet koning Wencēslas van Bohemen hem in 1393 verdrinken in de Moldau.

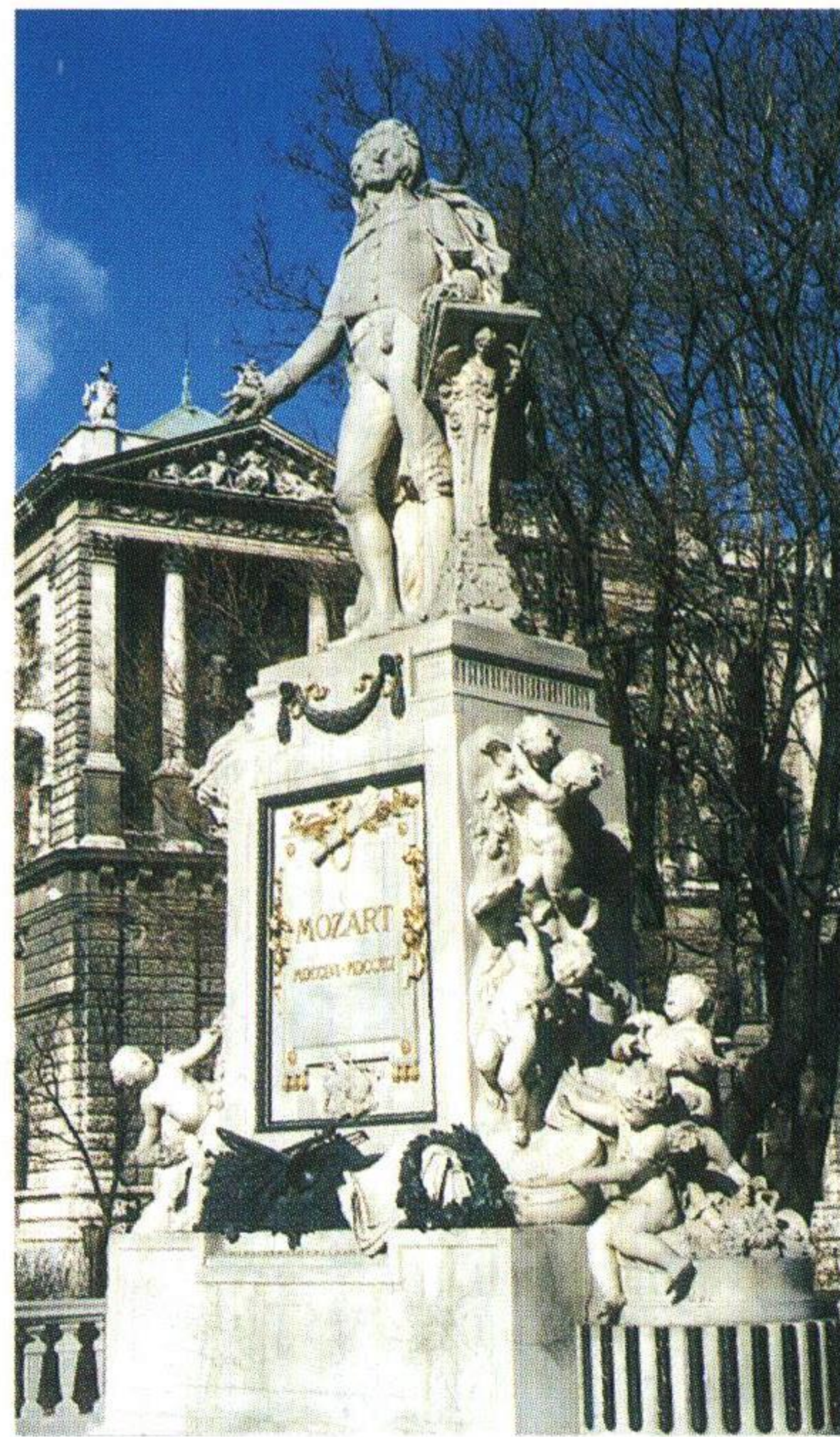
Dat wordt hier nog eens overgedaan in een overdaad van verguld hout. De verering van Nepomuk heeft een grote rol gespeeld in het veralgemenen van de individuele biecht. Het altaar illustreert hoeveel belang daaraan werd gehecht in Wenen. Dat verklaart misschien waarom graaf von Daun een Nepomukbeeld aan de stad Brussel schonk toen hij daar zijn post verliet.

Van de Peterskirche keren we via de Graben terug naar het huis Haas. We gaan rechtdoor de Singerstrasse in. Links op nummer 7 vinden we de Deutschordenskirche. Het altaar van de kerk wordt versierd met een Mechels retabel uit 1520. In die periode waren Antwerpen, Brussel en Mechelen de belangrijkste centra voor de productie van dergelijke altaarstukken. Dit exemplaar in Wenen illustreert dat het afzetgebied voor deze kunstwerken heel Europa omvatte.

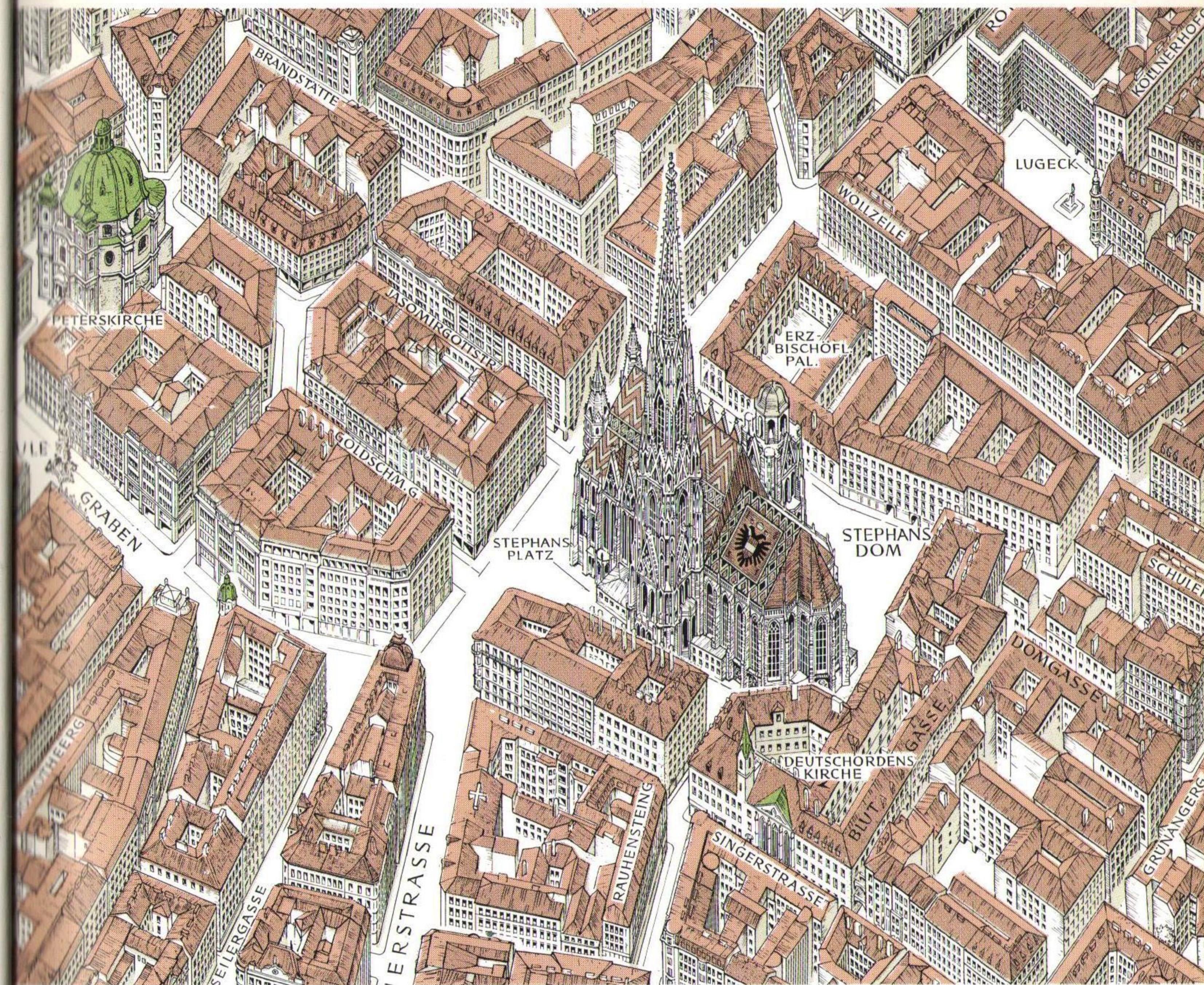
Vorbij de ingang van de kerk gaan we naar de binnenplaats van het huis van de Duitse Orde. Boven is een museum ingericht naast de appartementen van de grootmeester. In zijn verblijf hangt een portret van Karel van Lotharingen, een van zijn voorgangers die ook landvoogd was in de Nederlanden. Na Karel hebben zes leden van de familie Habsburg de Orde geleid. Sinds 1923 staan religieuzen aan het hoofd.

Via de Blutgasse bereiken wij het Figarohuis in de Domgasse. Het is een van de achttien woonplaatsen van Mozart in Wenen. Hij verbleef er van 1784 tot 1787, componeerde er "Le nozze di Figaro" en ontmoette er de jonge Beethoven. Het is ingericht als museum, maar van de oude binneninrichting is niets bewaard. Interessant is vooral het gebouw zelf met zijn spaarzaam uitgemeten binnenplaats waarop open loopgangen uitkomen. Het roept de sfeer op van de woonomgeving van de betere middenklasse die zich geen Palais kon veroorloven: de componist betaalde 450 gulden huur, iets minder dan een ruim maandinkomen voor een volledig gezin. Kort nadat Mozart hier introk werd hij opgenomen in de vrijmetselaarsloge "Zur Wohltätigkeit".

Zijn werk brengt ons op het spoor van een familie uit de Nederlanden. Een van zijn eerste leerlingen in Wenen was gravin Maria Carolina van Thiennes en Rumbeke. In dezelfde generatie was Charlotte, een dochter van gevolmachtigd minister Cobenzl gehuwd met de graaf van Thiennes en Rumbeke.

Een doorgang in het verlengde van de Domgasse brengt ons opnieuw achter de Stephansdom. Via een van de doorgangen in het huizenblok rechts komen we uit in de Wollzeile. Deze kleine omweg brengt ons bij Fabienne die pralines aan de man of de vrouw brengt. Een charmante Brusselse noot in het centrum van Wenen.

Via de Stephansdom gaan we de Kärntner Strasse in en daar nemen we de derde straat links, de Himmelpfortgasse. Op nummer 8 vinden we het indrukwekkende Winterpaleis van prins Eugeen van Savoie. Fischer von Erlach en na hem Hil~~l~~debrandt hebben aan dit prachtig gebouw gewerkt. Nu is het Ministerie van Financiën er gevestigd maar de eretrap en de binnenplaats zijn toegankelijk. Savoie was landvoogd van de Oostenrijkse Nederlanden in 1716 - 1724. In Brussel werd hij vertegenwoordigd door de markies van Prié.

We draaien rond het huizenblok waarin het paleis ligt en keren terug via de Johannesgasse. Daar ligt het Damenstift van Savoye dat in 1688 gesticht werd, niet door prins Eugeen maar door zijn verwante Maria Theresia die gehuwd was met iemand uit de familie van Liechtenstein. Op nummer 4 en vooral op de nummers 9 tot 13 ontmoeten we sociale woningen die de stad Wenen in de jaren vijftig gebouwd heeft. Het zijn uitzonderingen, want de grote inspanningen die zij zich op dat vlak getroost heeft liggen bijna allemaal buiten het historisch centrum.

Vorbij de Kärntner Strasse gaat de Johannesgasse over in de Marco d'Aviano-gasse. Die leidt recht naar de kerk van de kapucijnen. In een grote nis in de gevel leidt pater d'Aviano, de biechtvader van keizer Leopold I, de strijd tegen de goddelozen. Links van hem is de ingang van de Kaisergruft, een grafcrypte gesticht door keizer Matthias na het overlijden van zijn echtgenote in 1618. Hij stierf een jaar later maar het duurde nog veertien jaar voor de Gruft geopend werd en zij er als eerste keizerspaar bijgezet konden worden. Tot in 1960 werd het complex steeds verder uitgebreid en aangepast. Nu rusten er zo maar eventjes 138 leden van de keizerlijke familie.

Ze liggen er niet helemaal, want hun ingewanden werden bijgezet in de Stephansdom en hun hart in de kerk van de Augustijnen. De bizarre gewoonte om mensen in stukken te begraven was niet eigen aan de Habsburgers. Prinsen waren zo belangrijk dat hun stoffelijke resten een grote symbolische waarde hadden. Vaak werd het hart begraven bij de moeder van de overledene, terwijl de ingewanden hoe dan ook verwijderd werden bij het balsemen. Het systeem getuigt in elk geval van een groot vertrouwen in de Schepper, want op de dag van het Laatste Oordeel werd die verondersteld alles netjes terug bij elkaar te krijgen.

De Habsburgers kozen hun voornamen uit een zeer beperkt repertorium en de nummering die erbij hoort verandert naargelang de titel waarnaar verwezen wordt. Daarom is het nuttig de Oostenrijkse Habsburgers hier even op een rijtje te zetten. Ook om de verschillende bouwheren van de Hofburg uit elkaar te houden zal deze opsomming welkom zijn.

Door het huwelijk van keizerin Maria-Theresia is de erfenis van de nakomelingen van Ferdinand I overgegaan naar het huis Habsburg-Lotharingen. Vanaf 1804 zijn de Habsburgers keizer van Oostenrijk geworden. In 1871 zijn de Hohenzollern uit Pruisen keizer van Duitsland geworden, maar dat is een ander verhaal.

Naam	Rechts Koning of Keizer	Verwantschap met de vorige
DUITSE RIJK		
Ferdinand I	1531 - 1564	
Maximiliaan II	1562 - 1576	zoon
Rudolf II	1575 - 1611	zoon
Matthias	1612 - 1619	broer
Ferdinand II	1619 - 1637	zoon van zijn broer Karel
Ferdinand III	1636 - 1657	zoon
Leopold I	1658 - 1705	zoon
Jozef I	1690 - 1711	zoon
Karel VI	1711 - 1740	broer
Maria-Theresia		dochter
Frans I van Lotharingen	1745 - 1765	echtgenoot
Jozef II	1764 - 1790	zoon
Leopold II	1790 - 1792	broer
Frans II	1792 - 1806	zoon
OOSTENRIJK		
Frans I	1804 - 1835	dezelfde
Ferdinand I	1835 - 1848	zoon
Frans-Jozef I	1848 - 1916	zoon van zijn broer Frans-Karel
Karel I	1916 - 1918	kleinzoon van zijn broer Karel-Lodewijk

De Gruft is dubbel belangrijk voor de geschiedenis van de Nederlanden omdat er naast de keizers ook een aantal landvoogden begraven liggen. Matthias, de stichter van de Gruft, heeft zelf deze functie vervuld lang voor hij zijn broer Rudolf van de keizerstroon stootte. Hun twee andere broers die landvoogd waren in de Nederlanden liggen in Brussel begraven. Leopold-Willem, een achterneef van Matthias, ligt bij de bisschoppen in de Neue Gruft. Twee generaties later vinden we Maria-Elisabeth terug in de Karlsgruft. Haar nichtje Maria-Anna rust daar ook maar de man van Maria-Anna, Karel van Lotharingen, werd in Brussel bijgezet. In de Gruft van keizerin Maria-Theresia rusten haar lievelingsdochter Maria-Christina en haar schoonzoon Albert Van Saksen-Teschen. Het mooie monument dat Albert voor zijn vrouw liet maken in de Augustijnenkerk is dus leeg. Karel-Lodewijk, de neef die door Albert geadopteerd werd en die hem opvolgde in de Nederlanden, ligt in de Neue Gruft.

Het indrukwekkendste graf in heel het complex is dat van Maria-Theresia en Frans van Lotharingen. Dertig jaar voor het overlijden van de keizerin werd reeds begonnen aan dit monument. Beiden liggen op hun sarcofaag half rechtop leunend op een arm naar elkaar te kijken. Aan hun voeten ligt Jozef II. Met zijn sobere kist blijft hij zijn barokke ouders uitdagen tot over de grens van leven en dood. Nergens in Europa vertolkt een kunstwerk beter de tegenstellingen tussen conservatief en vooruitstrevend in de achttiende eeuw. Terecht prijst Wenen Jozef II omdat zijn hervormingen ervoor zorgden dat er geen Oostenrijkse versie van de Franse Revolutie uitbrak.

Van alle keizersparen is er een dat het meest tot de verbeelding spreekt: Frans-Jozef en zijn vrouw Elisabeth. Hij was meer dan driekwarteeuw aan de macht (1840 - 1916) en zij is beroemd geworden onder haar troetelnaam Sissi. Hun populariteit is merkwaardig, want deze vorsten verpersoonlijken meer het verval dan de grootheid van het Huis Habsburg. Maar decadentie kan ook mooi zijn, vooral wanneer zij baadt in een sfeer van romantiek. Het aanbod aan ansichtkaarten, fotoboekjes en andere gadgets geeft de indruk dat Wenen lijdt aan een Sissi-syndroom of minstens wil dat de toeristen eraan lijden.

Frans-Jozef heeft in zijn lange loopbaan heel wat meegemaakt. In de drama's die zijn familie troffen, speelde ook het Belgische vorstenhuis een rol.

Zijn broer Maximiliaan was gehuwd met Charlotte, de zuster van koning Leopold II. Nadat de Fransen in 1861 Mexico veroverd hadden, installeerden zij hem daar als keizer. Het Mexicaans avontuur bleek echter uitzichtloos en weldra trokken de Fransen zich terug. In 1866 ondernam Charlotte een reis naar Europa om steun te zoeken voor haar man, maar haar inspanningen bleven zonder resultaat. Een jaar later werd Maximiliaan gevangen genomen en terechtgesteld. Charlotte was inmiddels krankzinnig geworden. Zij werd terug naar België gebracht en verzorgd in de omgeving van Brussel, eerst in Tervuren en dan in het kasteel van Bouchout. Daar is zij in 1927 overleden.

Rudolf, de enige zoon van Frans-Jozef, was zeer populair als fuifnummer en rokkenjager. Hij was gehuwd met Stefanie, de dochter van Leopold II. Na een goed begin verkoelde de relatie. Rudolf takelde snel af als gevolg van zijn onregelmatige levenswandel. Plannen om van zijn vrouw te scheiden botsten op een ouderlijk veto. Een voorstel aan zijn maitresse Mizzi Caspar om samen zelfmoord te plegen werd door deze levenslustige vrouw afgewezen. Uiteindelijk voerde hij dat plan toch uit met een jonge aanbieder Mary Vetsera. Het drama van deze dubbele zelfmoord in Mayerling in 1889 blijft tot de verbeelding spreken. Stefanie is tien jaar na de feiten hertrouwd met de Hongaarse graaf Elemer Lonyay waarmee zij een gelukkig huwelijk kende.

Sissi, de vrouw van Frans-Jozef, kwam uit de familie Wittelsbach van Beieren. Zij werd algemeen beschouwd als de mooiste prinses van Europa. Vrij snel verwaarloosde zij haar gezin en begon doelloos door Europa te trekken. Haar obsessie voor haar psychische problemen werd mee bepaald door de erfelijke belasting die toen heel wat leden van haar familie trof. In 1871 vroeg zij als verjaardagsgeschenk een psychiatrische inrichting. Zij was reeds een levende legende toen de anarchist Lucheni haar in 1898 in Genève om het leven bracht.

Na de dood van Rudolf werd Frans-Ferdinand, een neef van de keizer, de nieuwe kroonprins. Hij was gehuwd met Sofie Chotek, een barones die niet genoeg van stand was om keizerin te worden. Dat heeft zijn oom hem nooit vergeven. In 1914 werd het koppel vermoord in Sarajevo. Die aanslag is de onmiddellijke aanleiding geworden tot de Eerste Wereldoorlog.

Wenen heeft zijn cultureel hoogtepunt bereikt tijdens het verval van het Keizerrijk waarvan de stad het centrum was. Die paradox bepaalde het karakter van de Weense cultuur rond de vorige eeuwwisseling. De intellectuele elite had geen uitzicht meer op de wereld. Ironisch werd gezegd "de toestand is dramatisch, maar niet hopeloos". Wat buiten de mens niet meer te vinden viel werd binnenin gezocht. Deze terugplooibeweging heeft een unieke bijdrage geleverd tot de beschavingsgeschiedenis.

De wederwaardigheden van de keizerlijke familie stonden in zekere zin model voor een tijdsgeest die geobsedeerd werd door de spanning tussen seksualiteit en dood, tussen eros en thanatos. Grote kunstenaars, zoals de musici Brahms en Mahler en de schilders Klimt en Schiele, werden geïnspireerd door dit thema. In 1900 legde Sigmund Freud de grondslagen voor de psychoanalyse in "De interpretatie van de dromen". Als opdracht bij dit boek citeerde hij Vergilius: "Flectere si nequeo Superos, Acheronta movebo": als ik de hemel (de wereld) niet kan bewegen, zal ik de hel (mijn verborgen ik) dooreenschudden.

In de catalogus bij de grote tentoonstelling in Parijs over Wenen 1880 - 1938 schreef Bruno Bettelheim in 1986: "Dankzij alles wat deze grote persoonlijkheden (kunstenaars en wetenschappers) in Wenen verwezenlijkt hebben, kan elk individu nu zijn lot in eigen handen nemen en zich niet langer door zijn onderbewuste laten meeslepen naar zijn vernietiging zoals de erfprins van een der oudste keizerrijken. Dankzij alles wat toen in die stad ontdekt werd kunnen de duistere krachten van de geest nu bedwongen worden. Zo kan iedereen zijn leven zin geven, zelfs in een omgeving in verval, zoals deze mensen in een toestand die zij als hopeloos beschouwden."

In 1916 overleed keizer Frans-Jozef. Karel, de zoon van zijn neef Otto, volgde hem op. In 1918 bij het einde van de Eerste Wereldoorlog werd hij gedwongen tot troonsafstand. Na vruchteloze pogingen om in Hongarije aan de macht te blijven werd hij verbannen naar Madeira waar hij in 1922 geveld werd door een ziekte. Zijn weduwe Zita van Bourbon-Parma verbleef van 1929 tot 1940 in het kasteel van Ham in Steenokkerzeel bij Brussel. Zij overleed hoogbejaard in 1989. Haar begrafenis in de Gruft was een gelegenheid om de Oude Keizersstad nog eenmaal tot leven te roepen.

2. De Hofburg

We verlaten de Gruft en nemen rechts de Tegetthoff tot aan de Albertinaplatz die haar naam ontleent aan het paleis aan de overkant. In 1745 gaf Maria-Theresia toestemming aan haar minister, graaf Emmanuel Tellez Sylva Tarouca, om een paleis te bouwen op de Augustinerbastei. Deze zoon van een Portugese ambassadeur maakte carrière in Wenen waar hij voorzitter was van de Hoge Raad der Nederlanden tot die instelling afgeschaft werd in 1757. Vier jaar daarvoor gepromoveerd tot hertog van Turnhout in de Nederlanden heeft hij zijn hertogdom nooit bezocht. In 1754 verkocht hij zijn paleis op de Augustinerbastei aan de keizerin.

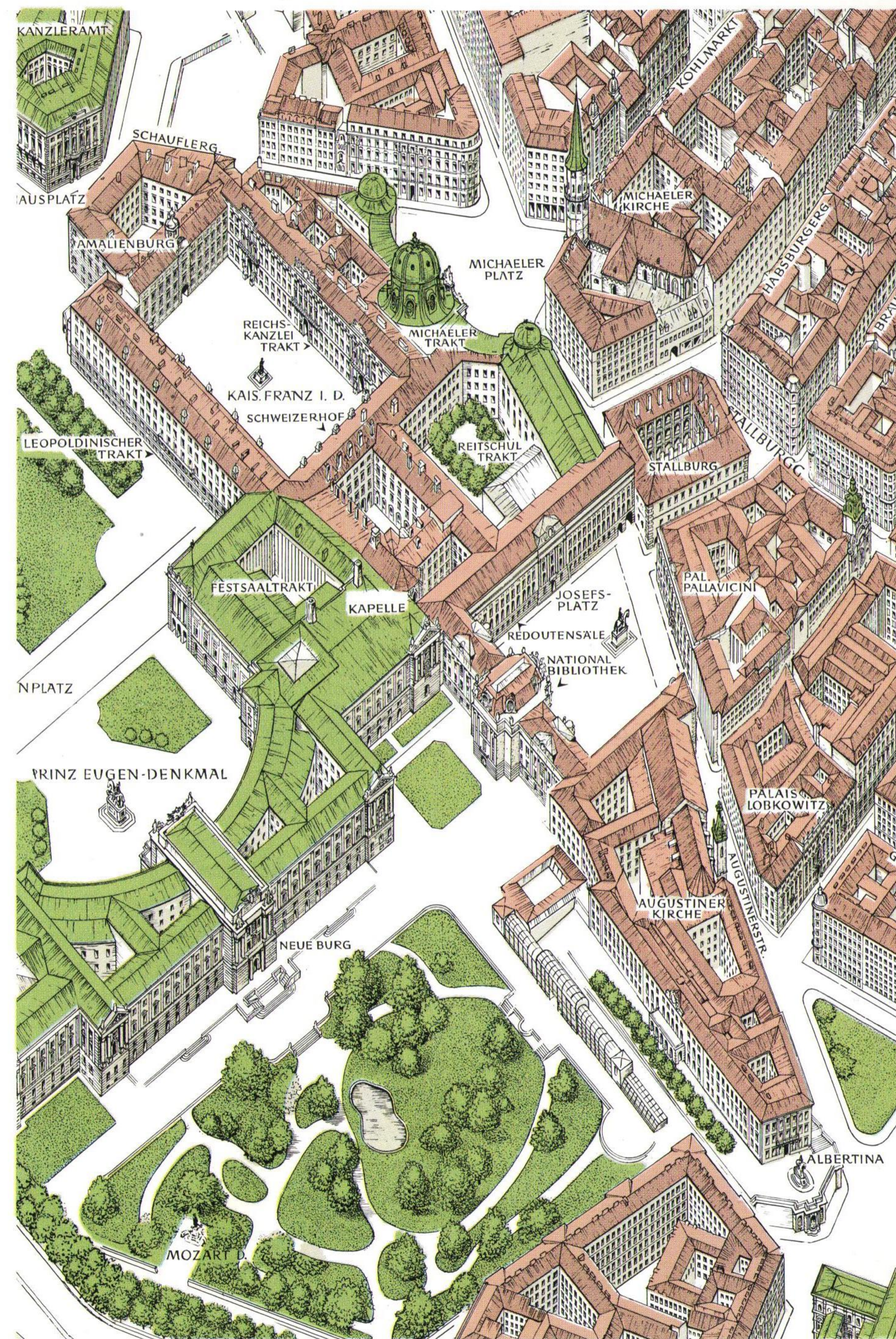
In 1794 schonk keizer Frans II het paleis aan zijn tante aartshertogin Maria-Christina en haar man hertog Albert von Sachsen-Teschen. Zij keerden terug naar Wenen nadat zij in Brussel de functie van landvoogd waargenomen hadden. Hertog Albert gaf architect Louis Montoyer opdracht verbouwingswerkzaamheden uit te voeren. Hij had reeds een beroep gedaan op hem bij de werkzaamheden aan het paleis van Laken bij Brussel. De plannen werden pas uitgevoerd na de dood van de aartshertogin in 1798. Later werd het gebouw nog ingrijpend gewijzigd. Vandaag is het vooral bekend door de verzameling prenten en tekeningen waaraan Albert zijn naam gaf. Na haar uitbreiding met de collecties van de keizers en van de prins van Savoie vormt zij het grootste gelijkaardige ensemble in de wereld.

Op de hoek van de Augustinerstrasse en de Spiegelgasse verrijst het indrukwekkende Palais Lobkowitz, gebouwd door Fischer von Erlach. In 1804 dirigeerde Beethoven hier de première van zijn Eroïca. Vorst Lobkowitz was een van zijn belangrijkste mecenasen. Tijdens het Congres van Wenen in 1815 was het paleis een belangrijk centrum waar heel wat balavonden plaatsvonden.

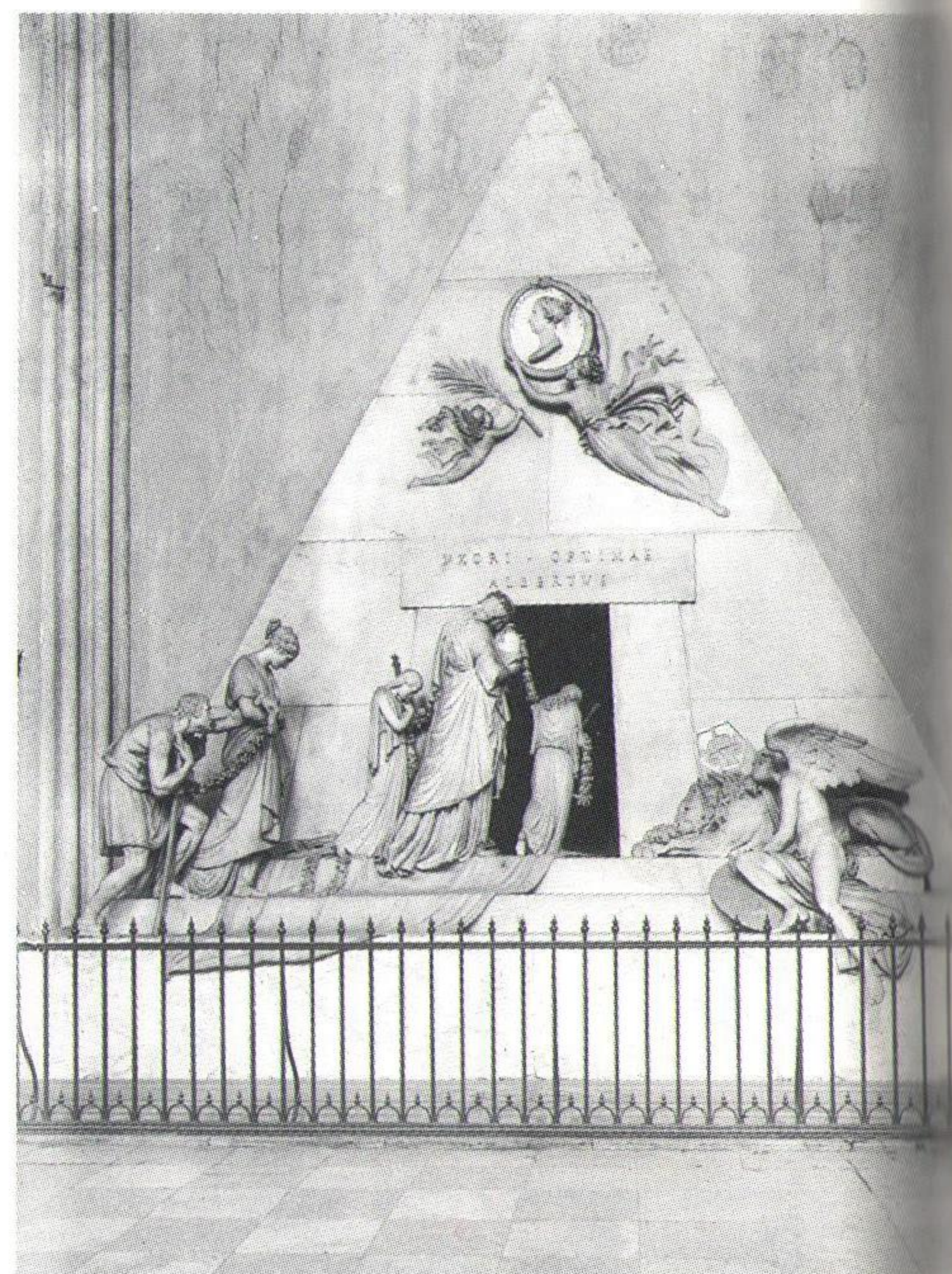
In de Augustinerstrasse nemen we rechts de Dorotheergasse. Op de plaats van het afgeschafte Dorotheaklooster is de centrale pandleenbank gevestigd. Vergeleken met de Brusselse Berg van Barmhartigheid heeft zij een minder indrukwekkende geschiedenis, maar dat heeft zij in haar verdere ontwikkeling ruimschoots goedgeemaakt. Het Dorotheum werd in 1707 opgericht door Jozef I uit sociale overwegingen. In het leensysteem werd echter een hoge drempel ingebouwd, zodat in de praktijk alleen de vermogende adel en burgerij er een beroep op konden doen. De panden werden vooral gebruikt om speelschulden af te lossen. In 1787 heeft Jozef II het systeem gedemocratiseerd. Men beweert dat hij verkleed als arme zijn hoed probeerde te verpanden. Toen hij weggehoond werd maakte hij zich kenbaar, ontsloeg de hooghartige bediende en hervormde het systeem. Ook als het niet waar zou zijn blijft het een mooi verhaal.

In de negentiende eeuw kwamen de vrijwillige openbare verkopen tot ontwikkeling. Het systeem is zo ver uitgebouwd dat het Dorotheum nu het vijfde veilinghuis van de wereld is met meer dan vijfhonderd bedienden. Dat succes wordt overtuigend geïllustreerd door de prachtige toonzalen die een bezoek meer dan waard zijn. De instelling heeft een zetel in Praag en vertegenwoordigers in Duitsland, Japan en ... België : Wyckaert in de Wolstraat te Brussel.

We keren terug naar de kerk van de Augustijnen. Het gebouw uit de veertiende eeuw kreeg een barokke aankleding. Kort na de integratie van de voorgevel in de barokke architectuur van de Josefsplatz werd het interieur opnieuw gotisch aangekleed. Merkwaardig modern is het neoklassiek grafmonument dat Albert von Sachsen-Teschen liet maken voor zijn vrouw Maria-Christina. Zij ligt daar niet begraven omdat zij bijgezet werd in de Gruft.

In 1627 heeft keizerin Eleonora van Mantua, de echtgenote van Ferdinand II, in de kerk een kapel van Onze-Lieve-Vrouw van Loreto gesticht. Daar was toen het belangrijkste centrum van de Mariacultus in Wenen. De harten van 54 Habsburgers worden er bewaard in zilveren urnen.

De Josefsplatz ontleent haar naam aan het ruiterbeeld van keizer Jozef II. Achter het beeld ligt de Nationale Bibliotheek. Opgetrokken in het midden van de zeventiende eeuw, werd zij in de achttiende eeuw volledig verbouwd door Johann Bernhard Fischer von Erlach en zijn zoon Joseph Emmanuel. Voor de vader werd het zijn laatste grote opdracht en tegelijk de bekroning van een schitterende carrière. De centrale ovale ruimte wordt beschouwd als een van de fijnste realisaties van de barokarchitectuur. De zijvleugels werden later aangebouwd in de stijl van de oudste vleugel. Tegenover de Bibliotheek staat het Palais Pallavicini uit 1783. Opdrachtgever was Johann von Fries, een bankier van Zwitserse afkomst. Het gebouw verwekte een schandaal door zijn eenvoud, waarmee het afsteekt tegen de Hofburg aan de overkant.

Links naast dat paleis ligt de Stallburg die over de straat verbonden is met de rest van het Hof. In dit renaissancepaleis uit 1558 moest de aartshertog en latere keizer Maximiliaan II wonen. Eenmaal aan de macht, installeerde hij zich in de Hofburg zelf. Het complex ontleent zijn naam aan de paarden van de Spaanse Rijschool die

het nu huisvest. De bogengalerijen rond de binnenplaats getuigen van de oorspronkelijke meer prestigieuze bestemming. Links voorbij de Stallburg lopen we langs de Winterrijschool, een realisatie van Fischer von Erlach junior. De rijschool is een prachtige grote zaal die niet alleen voor de paardendressuur gebruikt werd. Een van de schitterendste bals tijdens het Congres van Wenen greep er plaats.

Door de Michaelertor bereiken we het binnenhof. De Schweizertor geeft toegang tot de Schweizerhof. De namen verwijzen naar de Zwitserse garde van Frans I van Lotharingen, maar dit deel van de Hofburg is veel ouder. In de dertiende eeuw veroverde Ottokar II, de koning van Bohemen, Oostenrijk. Kort voor hij verslagen en gedood werd door de Habsburgers, bouwde hij een kasteel. De poort en de vier vleugels rond het binnenplein kregen hun huidig uitzicht in het midden van de zestiende eeuw. De hoektorens werden afgebroken en het gebouw verdween tussen de vele vleugels die aan de Hofburg toegevoegd werden. Maar dit is inderdaad het onherkenbaar verbouwde kasteel van Ottokar, dat meer dan zeven eeuwen oud is.

Een trap die toegevoegd werd in het midden van de achttiende eeuw leidt naar de Burgkapelle. De oorspronkelijke kapel werd onder Frederik III aangepast en later aangekleed in barokstijl. Hier zingen op zondag de alombekende Wiener Sängerknaben. Men zegt dat Maximiliaan I het koor gesticht heeft in 1498. In feite bestond er toen al een hofmuziekkapel met een jongenskoor voor de hoge stemmen en een mannenkoor voor de lage. De grootvader van keizer Karel V heeft het gereorganiseerd en dat is een van de weinige sporen die hij in Wenen achterliet. Weinig ... maar goed. Wie de zangertjes wil horen moet tijdig zijn voorzorgen nemen : reserveringen moeten twee maanden op voorhand vastgelegd worden.

In Italië werden de musici die in de zestiende eeuw het Europees muziekleven beheersten *fiamminghi* genoemd. Vandaag kent men hen als Vlaamse polyfonisten maar die naam vraagt enige verduidelijking. Zij waren afkomstig uit heel de toenmalige Nederlanden, ook uit het Franstalige deel dat nu in Wallonië en in Frankrijk ligt. Daarom worden zij in het Frans meestal aangeduid als *franco-flamand*.

De Bruggeling Arnold von Bruck (*what's in a name?*) werd in 1527 kapelmeester van aartshertog Ferdinand. In 1545 trok hij zich terug en negen jaar later overleed hij in Linz. Na zijn dood kreeg de Gentenaar Petrus Maessens de titel. Hij was in functie toen Wenen in 1556 keizerlijke residentie werd. Jacobus Vaet uit Harelbeke werd in 1554 kapelmeester van de troonopvolger die in 1564 keizer werd als Maximiliaan II. Vaet overleed in 1567 in Wenen.

Nadat hij in Italië gewerkt had, werd de beroemde Mechelaar Philippus de Monte in 1568 kapelmeester van Rudolf II. In 1570 ondernam hij een reis naar de Nederlanden om er zangers te recruteren. Twaalf jaar later volgde hij de keizer naar Praag en daar overleed hij in 1603. Giovanni de Macque uit Valenciennes maakte carrière als organist in Italië na zijn opleiding bij de Monte in Wenen.

Alard du Gaucquier uit Rijsel was tot in 1579 vice-kapelmeester voor Rudolf II. Zijn opvolger was Jacob Regnart uit Douai die tussen 1557 en 1599 actief was in Wenen en in Praag. Van 1585 tot 1595 was hij in Innsbruck kapelmeester van aartshertog Ferdinand van Tirol, een broer van Maximiliaan II. De Gentenaar Alexander Utendal is in 1581 overleden in Innsbruck waar hij toen vice-kapelmeester was.

De Antwerpenaar Carolus Luython zong als koorknaap aan het Hof van Maximiliaan II. Tussen 1596 en 1612 was hij hofcomponist van Rudolf II. Hij overleed in Praag in 1620. De Luikenaar Lambert de Sayve was actief in de abdij van Melk en in Graz aan het Hof van aartshertog Karel van Stiermarken, een andere broer van Maximiliaan II. Vanaf 1583 werkte hij voor aartshertog Matthias die keizer werd in 1612. Twee jaar later overleed de Sayve in Linz. Met die twee musici eindigde de bloeitijd van de Vlaamse Polyfonie in Oostenrijk. Vanaf dan namen de Italianen het initiatief over.

Onder de trap naar de Burgkapelle ligt de ingang van de Schatzkammer. De schat van de Habsburgers wordt reeds vermeld in de Hofburg te Wenen in de veertiende eeuw. In de loop van de eeuwen werd de collectie uitgebreid. Toen de Franse Revolutie Europa in haar greep kreeg werden er nog twee belangrijke schatten aan toegevoegd : die van de Orde van het Gulden Vlies uit Brussel en die van het Duitse Rijk uit Aken en Nurenberg.

De stukken zijn opgedeeld in een geestelijke en een wereldlijke collectie. In de Geestelijke Schatkamer bevinden zich enkele creaties van beeldhouwers uit de Zuidelijke Nederlanden : Laurent Delvaux, Frans Duquesnoy en Gabriël Grupello. Verder een monstrans uit Geraardsbergen en reliekhouders met miniatuurschilderijen van de Mechelaar Hans Bol en van de Antwerpenaar Joris Hoefnagel.

In de Wereldlijke Schatkamer wordt de kroon van Rudolf II bewaard. Het is een prachtstuk vervaardigd door goudsmid Jan Vermeyen. Deze zoon van een schilder uit Brussel heeft gewerkt in Antwerpen, Frankfurt, Wenen en Praag. Om de kroon te maken riep hij de hulp in van twee diamantslijpers uit Antwerpen die in Frankfurt actief waren. Een mooie gouden doopkan en -schotel van Vermeyen behoren ook tot de verzameling. In een sierkast met de sleutels van de doodskisten van 139 Habsburgers is een kruisbeeld van Grupello verwerkt.

Een van de belangrijkste pronkstukken uit de Wereldlijke Schatkamer is de Bourgondische erfenis die in Brussel bewaard werd. Ook nadat de stad gedegradeerd was tot residentie van een landvoogd bleven veel stukken daar. Uit schrik voor de oprukkende Fransen werd alles in 1794 overgebracht naar Wenen. Tot na de Eerste Wereldoorlog bleef België aanspraak maken op de schat. Nochtans kan niemand de Habsburgers verwijten dat zij bij hun vlucht uit Brussel hun inboedel meenamen. Dit zijn geen Engin Marbles weggesleept door een geïnteresseerde toerist!

De wapens van de landen die de Habsburgers van de Bourgondiërs erfden zijn uitgebeeld in een overvloed van fluweel, zijde, goud en zilver op de prachtige wapenrokken van hun herauten. Dit luxe-textiel is vervaardigd in Brussel, grotendeels in de achttiende eeuw. Tweeduizend bloementapijten, geweven door het atelier van Willem de Pannemaker, stellen het wapen voor van keizer Karel V. Zij behoren tot een reeks van acht waarvan er zes in Wenen bewaard worden. Twee zijn in bezit van het Rijksmuseum in Amsterdam. De portretten in de Schatkamer tonen wie allemaal in de vijftiende eeuw geregeerd heeft, niet over Oostenrijk maar over de Nederlanden.

Het mooiste deel van de Bourgondische erfenis is de schat van het Gulden Vlies, de Orde die hertog Filips de Goede gesticht heeft in 1430. Als erfgenaam van de Bourgondiërs gaf keizer Karel V het grootmeesterschap over de Vliesridders door aan zijn zoon koning Filips II van Spanje. In het begin van de achttiende eeuw na het uitsterven van de Spaanse Habsburgers werden er twee takken opgericht: een eerste geleid door de Oostenrijkse Habsburgers en een tweede door de Spaanse Bourbons.

De pronkgewaden van de ridders zijn in Oostenrijk vervaardigd in de achttiende en de negentiende eeuw. De uitrusting van Toison d'Or, de wapenkoning van de Orde, omvat zijn wapenrok en herautstaf en de prachtige Potence. Deze gouden keten is zo gemaakt dat er 52 wapenschildjes ingeschoven kunnen worden: vijftig voor de ridders

en twee voor de soeverein. Hij werd vervaardigd in de Zuidelijke Nederlanden in het begin van de zestiende eeuw. Dat geldt ook voor de voet van het kruis waarop de nieuwe leden de eed aflegden. Het kruis zelf is Frans en nog honderd jaar ouder. Er was trouwens een belangrijke religieuze dimensie verbonden aan de Orde. Daarom bevat de schat ook prachtig religieus textiel: twee altaarvoorhangsels (antependia), een kazuifel, twee dalmatieken en drie koorkappen. Deze stukken zijn ontstaan in de stichtingsperiode van de Orde.

We verlaten nu de Schweitzerhof. Vergeet bij het buitengaan in de poort niet naar boven te kijken, naar de renaissanceschildering met wapenschilden op het plafond. Aan die kant is de structuur van de oude slotgrachten nog herkenbaar. Daarover op het binnenhof staat Frans II uitgedost in een Romeinse toga. Hij was keizer in het begin van de negentiende eeuw zodat het weinig waarschijnlijk is dat hij vaak in zo'n plunje rondliep. Achter hem ligt de Amaliënborg. Keizerin Wilhelmina Amalia verbleef er als weduwe van Leopold I. Ook deze vleugel is ouder dan zijn naam want hij werd gebouwd in 1575 voor de latere keizer Rudolf. Rechts van Frans II ligt de keizerlijke kanselarij ontworpen door Hildebrandt. Links van hem de vleugel waarmee Leopold I de barokstijl introduceerde in het Hofburgcomplex.

De oudste zichtbare delen van de Hofburg dateren uit het midden van de zestiende eeuw. Tot de Oostenrijkse tak van het Huis Habsburg zich ermee inliet was de burcht van Wenen een vrij bescheiden complex, minder groot dan het paleis van de hertogen van Bourgondië in Brussel. Latere toevoegingen kunnen het uitzicht op een oud gebouw helemaal scheeftrekken. Zo heeft ook het Louvre in Parijs zijn huidige omvang maar gekregen in de tweede helft van de negentiende eeuw.

De Michaelertrakt werd oorspronkelijk ontworpen door Fischer von Erlach junior maar pas afgewerkt op het einde van de negentiende eeuw. Door deze poort keren we terug naar het gelijknamige plein. Links aan de overkant heeft Adolf Loos in 1909 - 1911 een gebouw neergezet voor de kledingzaak Goldmann & Salatsch. Het Looshaus werd zijn grootste realisatie, maar vergeleken met de barokke gevels van de Hofburg is het contrast nog groter dan op de Josefsplatz met het Palais Pallavicini. Toen keizer Franz-Josef dit zag schrok hij zich bijna een beroerte. Nooit heeft hij nog gebruik willen maken van dit stuk van de Hofburg.

Rechts op het plein staat de Michaelerkirche waarmee Loos een evenwicht gezocht heeft toen hij zijn gebouw ontwierp. De kunstenaarsparochie van Wenen is in deze kerk gevestigd. De nabijheid van de Hofburg maakte haar vroeger zeer populair als begraafplaats voor de adel. Vanaf de zestiende eeuw werd een heel net van grafkelders aangelegd. Door de bijzondere atmosferische omstandigheden onder het gebouw blijven de stoffelijke resten merkwaardig goed bewaard. Voor wie van griezelen houdt is de Michaelergruft te verkiezen boven die van de Habsburgers.

Graaf Ferdinand Karel d'Aspremont-Lynden begon zijn loopbaan in het leger van de Noordelijke Nederlanden. Hij leerde prins Eugene van Savoie kennen die hem overtuigde om voor de keizer te werken. De graaf werd veldmaarschalk en ridder van het Gulden Vlies. Hij was gehuwd met gravin Maria Johanna von Nostitz en na zijn overlijden in 1772 werd hij bijgezet in de Michaelerkirche waar haar familie begraven werd. In 1951 was een d'Aspremont-Lynden ambassadeur van België in Oostenrijk. Hij heeft de vervallen doodskist van zijn familielid laten restaureren en overbrengen naar de kelder waar zij nu staat.

3. De residentiewijk

Wij verlaten de Michaelerplatz via de Herrengasse, de hoofdader van de buurt waar de meeste oude stadspaleizen geconcentreerd zijn. De nummers 11 en 13 huisvestten tot voor de recente restauratie de regering van Neder-Oostenrijk. De gebouwen dateren uit de negentiende eeuw maar bevatten oudere delen. In de achttiende eeuw was daar de zetel van de Hoge Raad der Nederlanden.

Naast de landvoogd en de gevolmachtigde minister in Brussel was er ook een administratie in Wenen bevoegd voor de Nederlanden. Toen de Spaanse Habsburgers deze gewesten bestuurden, zetelde in Madrid een Hoge Raad voor de Nederlanden en Bourgondië. Na de machtsoverdracht aan de Oostenrijkse Habsburgers nam de Spaanse Raad in Wenen zijn taak over. Deze instelling en haar secretarie gebruikten het Spaans als voertaal, zodat de Nederlanden vanuit Oostenrijk bestuurd werden in een taal die beide landen vreemd was. In 1717 werd een afzonderlijke Raad voor de Nederlanden opgericht die geleidelijk overschakelde van het Spaans op het Frans. Veertig jaar later werd de instelling afgeschaft.

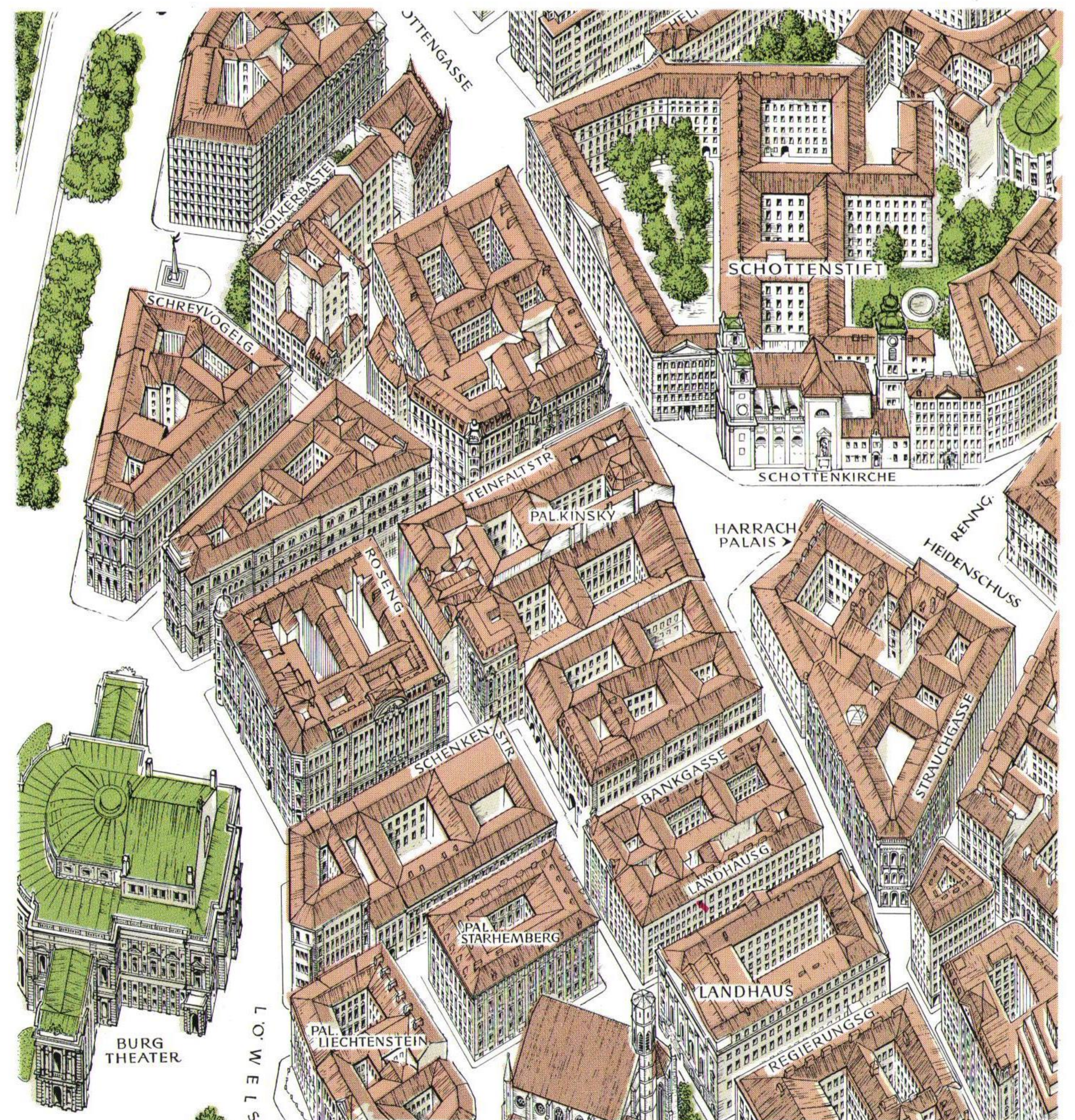
Prins Wenceslas van Kaunitz-Rietberg was gevolmachtigd minister in Brussel voor hij in Wenen kanselier werd. Onder zijn beleid stegen de spanningen tussen de Hofkanselarij die de belangen van de centrale administratie belichaamde en de Hoge Raad die een particularistisch bolwerk was. Dezelfde tegenstelling bestond in Brussel tussen de gevolmachtigde minister Cobenzl en de Collaterale raden, de plaatselijke bestuursinstanties die opgericht waren door Keizer Karel in de zestiende eeuw.

De inzet van de discussie blijkt duidelijk uit de manier waarop Kaunitz de geheime instructies verwoordde die hij ontvangen had: "ramasser, autant qu'il pourra, de l'argent aux Pays-Bas". Er was echter meer in het spel, want in deze periode onderhandelde de kanselier achter de rug van de Raad met de Fransen over een omkering van de politieke bondgenootschappen. Uiteindelijk won hij de strijd. In 1757 werd raadsvoorzitter Tarouca op rust gestuurd terwijl aan de andere raadsleden nieuwe functies beloofd werden. De bevoegdheden van de Raad werden overgedragen aan de Hofkanselarij.

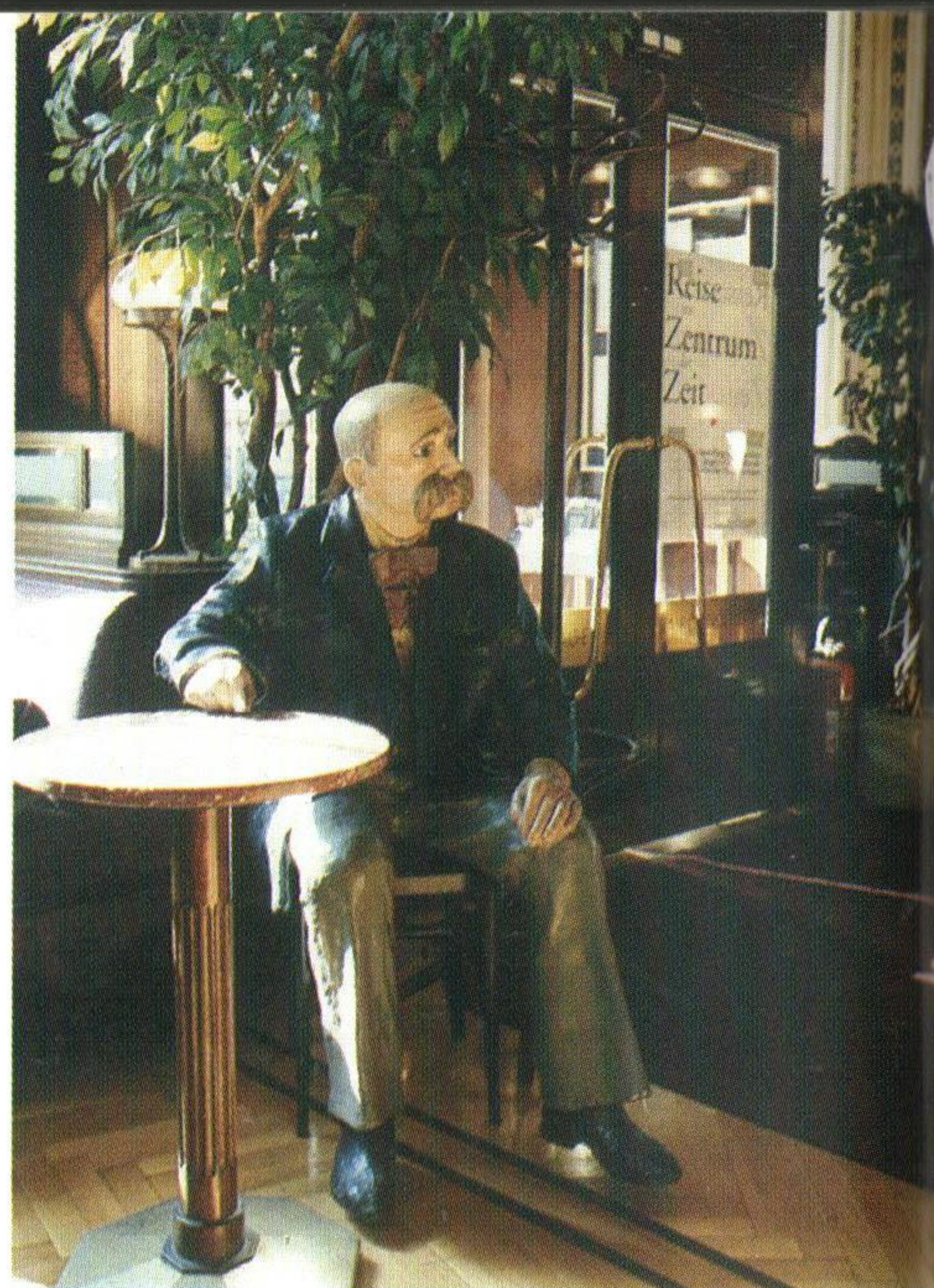
Naast het gebouw nemen wij de Landhausgasse en bereiken zo de Minoritenplatz. Rechts voor de kerk verrijst het Palais Stahremberg. Het complex is nu nog indrukwekkender dan het oorspronkelijk was: in 1895 werden er drie vleugels bijgebouwd in de stijl van het oude gebouw. Het is opgetrokken in opdracht van graaf Konrad Balthasar von Stahremberg in vroegbarokke stijl. Tijdens het beleg van de Turken in 1687 werd het bewoond door zijn zoon Ernst Rüdiger, de beroemde stadscommandant die de verdediging van Wenen leidde. Een ander paleis in de Dorotheergasse heeft eveneens aan zijn familie toebehoord.

Graaf Georg Adam von Stahremberg was gevolmachtigd minister in de Nederlanden van 1770 tot 1783. De schoonmoeder van graaf Karl Joseph von Cobenzl, de belangrijkste van alle gevolmachtigde ministers die Wenen naar Brussel stuurde, was een gravin von Stahremberg.

Aan de overkant van de Abraham Sancta Claragasse met voorgevel in de Bankgasse ligt het Palais Liechtenstein. De vorsten van deze dwergstaat hebben er nog steeds hun Weense residentie. Zij hebben het complex gekocht in 1694 terwijl het nog in aanbouw was. De eerste bouwheer was graaf Dominik Andreas von Kaunitz. Hij was de grootvader van prins Wenceslas die in 1757 de Hoge Raad der Nederlanden afschaftte.

Via de Bankgasse keren we terug naar de Herrengasse. Rechts op de hoek van de Strauchgasse ligt Café Central zeer geschikt voor een rustpauze. Toen Trotsky voor de Oktoberrevolutie in Wenen verbleef kwam hij er dagelijks schaakspelen. Het levensechte beeld aan een tafeltje bij de ingang is een andere stamgast, de dichter Peter Altenberg. Café Central is een prachtig voorbeeld van de vele koffiehuisen die een essentieel bestanddeel vormen van de Weense leefcultuur. Ze allemaal bezoeken zou ons te ver leiden en weinig ruimte overlaten voor andere bezienswaardigheden, maar hier kunnen we toch niet voorbijlopen. Het café is geïntegreerd in Palais Ferstel, een mooie realisatie in vroeghistorische stijl met verwijzingen naar de architectuur van Venetië en Florence. Architect Heinrich von Ferstel is erin geslaagd een café, winkels, een bank en een beurs in te passen in een vrij moeilijke ruimte. Het complex omvat ook de Freyung Passage die aan de andere kant van het huizenblok uitkomt op de Freyung. Op dat plein naast de Passage staat de voorgevel van het Palais Harrach. Reeds in 1600 was Karel von Harrach gevestigd op de Freyung. Hij was de schoonvader van de beroemde veldheer Albrecht von Wallenstein, die er vaak verbleef. Toen het paleis tijdens het beleg van de Turken in 1683 afbrandde was het niet meer in het bezit van de familie. De ruïne werd opgekocht door graaf Ferdinand Bonaventura von Harrach die een nieuw paleis liet bouwen door de Italiaanse architect Domenico Martinelli.

De Harrachs vervulden veel belangrijke opdrachten buiten Wenen. Tijdens hun verblijf in verschillende Europese steden legden zij een indrukwekkende kunstverzameling aan. De bouwheer van het paleis was ambassadeur in Spanje en in Frankrijk. Zijn zoon Aloïs Thomas was vice-koning van Napels en zijn kleinzoon Frederik August was in 1732 - 1743 als gevolmachtigd minister op post in Brussel. Hij vulde de collectie aan met werken van Vlaamse en Hollandse meesters. Sinds 1970 bevinden de werken zich niet meer in het paleis in Wenen maar in het slot Rohrau in Neder-Oostenrijk.

Op Freyung nummer 4 vinden we het Palais Daun - Kinsky opgetrokken in 1713 - 1716. De bouwheer was Wirich Philipp Lorenz, graaf von und zu Daun en prins van Thiano. Hij verliet Wenen om vice-koning van Napels te worden. In 1725 verbleef hij in Brussel als gevolmachtigd minister. Daarna werd hij landvoogd in Milaan.

Het Palais is een van de meesterwerken van Hildebrandt. Het veranderde meermaals van eigenaar. Rosa von Harrach, een tante van Frederik August droeg het door haar huwelijk over aan de familie Kinsky die tot in 1986 eigenaar was. Naast het paleis van Kinsky staat dat van Porcia. Het dateert uit de zestiende eeuw en is vandaag een van de oudste paleizen in Wenen.

Heel de Noordkant van de Freyung wordt ingenomen door het Schottenstift. Ondanks zijn naam heeft deze abdij niets met Schotland te maken. In heel Europa werden de Ierse monniken Scotti genoemd. Zij hadden een grote abdij in Regensburg. Daar leerde Hendrik Jasomirgott de "Iro-Scotti" kennen toen hij hertog was in Beieren. Een jaar voor hij in 1156 de eerste hertog van Oostenrijk werd liet hij hen overkomen naar Wenen. Hijzelf en zijn echtgenote werden later in de abdijkerk begraven.

Tot in 1418 bleef de abdij toebehoren aan de Ierse monniken. In een kloosterhervorming werd toen geëist dat zij Duitstalige novicen aanvaardden. Zij verkozen zich terug te trekken en de abdij werd overgedragen aan Duitstalige monniken, zonder dat echter haar naam veranderd werd.

In de achttiende eeuw was Carl Fetzer vijfenveertig jaar lang abt van het Schottenstift. Hij liet grote verbouwingen uitvoeren en bij de inrichting van de nieuwe abtswoning kocht hij heel wat schilderijen aan. Zo werd de basis gelegd van de collectie die nu in het Schottenstift tentoongesteld wordt. Het internationaal succes van de kleinere Vlaamse en Hollandse meesters in die periode blijkt uit de belangrijke plaats die zij in de verzameling innemen.

Het oudste werk uit de Nederlanden is van Jan Provoost (Mons 1465 - Brugge 1529) en komt uit de keizerlijke verzameling. Het stelt de profeet Jonas voor die in zee valt terwijl de grisaille op de achterkant een monnik uitbeeldt. Antwerpen is vertegenwoordigd door zo maar even elf meesters. Vijf daarvan waren al in de achttiende eeuw in de verzameling aanwezig: Alexander Coosemans, Simon de Vos, Frans Francken de Jonge, Nicolaes van Veerendael en Jan Pieter van Bredael de Jonge. Die laatste heeft in Praag en in Wenen gewerkt voor prins Eugene van Savoie. In 1735 is hij er trouwens overleden. De Sinjoren die later in de collectie terechtkwamen zijn Joachim Beuckelaer, Christian Luyckx, Jan Cossiers, Maria Jacoba Ommeganck, Josse de Momper de Jonge en last but not least Petrus Paulus Rubens. Van hem is een "Christus als Salvator Mundi" bewaard een "Portret van een jongeman" ging verloren in de Tweede Wereldoorlog.

De verzameling bevat twee landschappen van David Vinckboons. Geboren in Mechelen verhuisde hij als kind naar Antwerpen en week wegens zijn geloofsovertuiging uit naar Amsterdam. De gebroeders Johann Georg en Philipp Ferdinand de Hamilton zijn aanwezig met dierentaferelen. Hun vader Jacob is van Schotland naar Brussel verhuisd, waar zij geboren zijn. Beiden kwamen carrière maken in Wenen en stierven daar ook.

Het Schottenmuseum bezit vier wandtapijten uit een reeks van acht die het Mozesverhaal uitbeeldt. Deze stukken komen ook uit Antwerpen: ze werden ontworpen door Abraham van Diepenbeek en geweven door Filip Wauters. Als beschermingsmaatregel wordt afwisselend een van de vier tapijten tentoongesteld.

Het pronkstuk van de collectie is het Schottenaltar. Tot in de zeventiende eeuw sierde dit prachtig retabel het hoofdaltaar van de abdijkerk. Bij de herinrichting van de kerk

in barokstijl werd het gelukkig niet vernield maar overgebracht naar de schilderijencollectie. Het dateert uit de tweede helft van de vijftiende eeuw en behoort tot de topprestaties van de laatgotische schilderkunst in Oostenrijk. Van de vierentwintig taferelen zijn er drie verloren gegaan. Twee andere zijn kopieën waarvan de originelen zich in een andere verzameling bevinden. Op het retabel worden scènes uit het Passieverhaal en uit het leven van Maria uitgebeeld.

Wie een beetje vertrouwd is met de schilderijen van de grote meesters uit de Bourgondische Nederlanden kan zonder moeite hun invloed op dit werk herkennen. De avondmaalscène is geïnspireerd op Dirk Bouts, de bewening van Christus op Rogier van der Weyden en de engelen bij de geboorte van Christus op Hugo van der Goes. De anonieme 'Schottenmeister' heeft net zoals zijn collega's uit de Nederlanden de achtergronden van zijn taferelen gebruikt om zijn omgeving waarheidsgetrouw uit te beelden. Zo toont de vlucht naar Egypte een prachtig panoramisch gezicht op Wenen in de vijftiende eeuw.

Recht tegenover de ingang van de abdijkerk begint de Teinfaltstrasse. Daarin volgen we rechts de Schreyvogelgasse en voorbij de pittoreske Mölkersteig bereiken we de Mölkerbastei. Op nummer 8 is het Beethovenmuseum ingericht. In dat huis genoot de componist, die financieel in de problemen zat de gastvrijheid van zijn vriend Johann Baptist von Pasqualiti. Tussen 1804 en 1808 en tussen 1810 en 1814 woonde hij er bijna zonder onderbreking. Daar heeft hij gewerkt aan zijn vierde tot zesde symfonie en aan de opera Fidelio.

De familie van Beethoven kwam oorspronkelijk uit Mechelen. Of zijn voorouders hem zijn muzikaal talent doorgaven is niet duidelijk. Hopelijk voor hen was zijn voorkomen niet erfelijk bepaald. Hij was klein en breed, had slechte manieren en viel op door een tekort aan lichaamshygiëne en door weinig verzorgde kledij. Een wilde haarbos en zware wenkbrauwen maakten hem niet sympathieker.

Naast het Pasqualitihuis op nummer 10 verbleef prins Charles-Joseph de Ligne tijdens het Congres van Wenen in 1815. Deze grote vriend en bewonderaar van Jozef II was toen al bijna tachtig jaar oud en speelde geen politieke rol meer. Dat heeft hem niet belet het gebeuren met finzinnige ironie te bekijken. Zo zou hij de uitspraak gedaan hebben: "Le Congrès danse mais ne marche pas" (het Congres amuseert zich maar schiet niet op). Als onverbeterlijke rokkenjager heeft hij intensief deelgenomen aan het balleven in de marge van de besprekingen. De belangstelling voor het vrouwelijk schoon is uiteindelijk zijn dood geworden. Wachtend op een galante afspraak op de tochtige stadswallen heeft hij een kou gevat die hem fataal werd. Een mooie dood voor een groot soldaat!

De Lignes zijn nog steeds eigenaar van hun familiekasteel in het Waalse Beloeil. Grappig is dat de prins als echte Waal ooit zijn standpunt motiveerde met de woorden: "Zo denken wij, Vlamingen" (Nous les Flamands...). Wie zijn verklaringen wil gebruiken in de discussies tussen Walen en Vlamingen komt echter bedrogen uit, want in het keizerlijke leger werden alle Zuid-Nederlanders zonder onderscheid Walen genoemd.

4. De Ring

De Mülkerbastei is een laatste overblijfsel van de stadswallen, die afgebroken werden nadat keizer Franz-Josef daar in 1857 de beslissing toe nam. Na nederlagen tegen Napoleon III van Frankrijk en Willem I van Pruisen nam hij het wijze besluit niet meer in oorlogsgeweld te investeren maar in stadsverfraaiing. Op de afgebroken wallen moest een prachtige ringlaan gebouwd worden en het was de bedoeling dat een nieuw stadhuis opgericht werd aan het stadspark. Na jaren discussie kon burgemeester Cajetan Felder echter doordrukken dat op het oefenplein aan de westkant van de stad een groot project gerealiseerd werd met de belangrijkste openbare gebouwen waaronder het Neues Rathaus.

Aan de voet van de Mülkerbastei gaan we naar de Ring toe. Daar aan de overkant lag vroeger het oefenplein waar nu de Universiteit oprijst, een ontwerp van Heinrich von Ferstel, die we al ontmoet hebben in Café Central. De neorenaissancestijl waarin het complex gebouwd is, verwijst naar de bloeiperiode van het humanisme in de zestiende eeuw.

We steken over en volgen de Ring naar links. Naast de Universiteit ligt een groot park en daarin staat het Neues Rathaus. Voor Brusselaars die dit gebouw de eerste keer zien is het wel even schrikken : hun stadhuis staat in Wenen! Bij nader inzicht is dat echter niet het geval. Het Brusselse stadhuis zit vol asymmetrie omdat het opgetrokken is in verschillende bouwfasen. Dit gebouw is perfect symmetrisch en is duidelijk het resultaat van een enkele bouwcampagne. Het ontwerp van Friedrich Schmidt kwam als winnaar uit een internationale wedstrijd waaraan 64 architecten deelnamen.

De voorgevel van het stadhuis is geïnspireerd op het voorbeeld van Brussel dat beschouwd werd als een symbool van stedelijke autonomie. Schmidt won echter niet daarom maar wegens de kwaliteit van de binnenindeling in zijn ontwerp. Over de stijlkeuze is er nooit eensgezindheid geweest. De werken namen tien jaar in beslag, van 1873 tot 1883. Twee jaar na de voltooiing nam de gemeenteraad het gebouw in gebruik.

Binnenin is het verschil met Brussel nog duidelijker. Dit stadhuis is veel groter omdat het moest voldoen aan de behoeften van een stad uit de negentiende en niet uit de vijftiende eeuw. Enkele afmetingen bevestigen dat : het complex is opgetrokken rond een centraal binnenplein, 85 x 35 meter groot, en rond zes kleinere binnenpleinen. De grote feestzaal achter de voorgevel op de eerste verdieping meet 71 x 17 meter. De zaal van de gemeenteraad ligt aan de achterkant. Ze wordt eveneens gebruikt door de Landtag van de deelstaat Wenen. Boven op de toren prijkt niet de patroonheilige van de stad maar de Rathausmann. In een zegedronk zei de architect tegen hem : "Je draagt een harnas en zo ben je een symbool voor de burgers die zich zullen wapenen tegen alle aanvallen van wie dan ook."

Aan de andere kant van het Rathauspark ligt het Parlement. Hier inspireerde Theophil Hansen zich op de klassieke Griekse tempels omdat Griekenland de bakermat van de democratie is. Met de ontwerpers van deze drie gebouwen hebben we ook drie van de belangrijkste architecten ontmoet die aan de Ringstrasse meegewerkt hebben.

Voor wie al opnieuw aan pauzeren denkt, is er hier een schitterende gelegenheid. Links tegenover het Rathaus op het nummer 4 van de Dr. Karl Lueger Ring ligt het favoriete koffiehuis van Sigmund Freud, Café Landtmann. Specialisten beweren dat daar de beste koffie van Wenen geschonken wordt en de pianoconcerten op vrijdag zijn zeer in trek.

Vorbij het Parlement zwenkt de Ring naar links en bereiken wij de Neue Hofburg. Het gebouw uit de tweede helft van de negentiende eeuw ligt aangebouwd tegen de oude Hofburg, die we al bezocht hebben. Het werd de laatste bouwkundige stuiptrekking van het keizerrijk en kon maar voor de helft gerealiseerd worden. Het complex dat oprijst achter het ruiterbeeld van prins Eugenius van Savoie moest in spiegelbeeld herhaald worden aan de overkant, achter het beeld van aartshertog Karel, op de plaats waar de Volksgarten aangelegd is. Samen met de musea aan de overkant moesten de gebouwen een immens keizerlijk geheel vormen. Aan de vooravond van de Eerste Wereldoorlog werd duidelijk dat een zo megalomaan project niet realiseerbaar was. Onwillekeurig doet dit verhaal denken aan de even grootse en ook niet altijd voltooide projecten van Leopold II in Brussel. Deze periode zag de dingen groots, soms groter dan de portemonnee dragen kon.

De Neue Hofburg huisvest een aantal interessante musea, maar om u een culturele indigestie te besparen zullen we die overslaan. Spijtig genoeg ontbreekt de ruimte om de prachtige collectie wandtapijten aan het publiek te tonen. Anders zouden de vele topstukken uit Brussel en uit de Zuidelijke Nederlanden ons zeker verplichten om hier halt te houden.

De vleugel tussen de nieuwe Hofburg en de doorgang naar de oude Hofburg wordt nu gebruikt als een congrescentrum. Het omvat een mooie klassieke ceremoniezaal, gerealiseerd door Montoyer tussen 1802 en 1806. We keren terug naar de overkant van de Ring waar keizerin Maria-Theresia troont tussen haar belangrijkste medewerkers, waaronder vier generaals die naar de vier windrichtingen wegreiden. Ook al werd haar echtgenoot tot keizer gekroond, dit monument laat geen twijfel bestaan over wie tijdens het bewind van deze grote keizerin de lakens uitdeelde in huize Habsburg.

Rechts van Maria-Theresia ligt het Natuurhistorisch Museum, dat een kopie bezit van een iguanodon van Bernissart. Links van haar bevindt zich het Kunsthistorisch Museum. Brussel en de Nederlanden hebben een belangrijke rol gespeeld in de samenstelling van de verzameling.

Keizer Maximiliaan I was de eerste Habsburger die in contact kwam met de grote schilders uit de Nederlanden. Hij had vooral belangstelling voor portretten waarmee hij zijn huis meer uitstraling wou geven. In het museum is geen enkel stuk aanwijsbaar van hem. Zelfs zijn eigen portret door Dürer is maar later aan de collectie toegevoegd. De familie vond een tweede verzamelaar in zijn broer aartshertog Ferdinand II van Tirol. Die bracht in Innsbruck in het slot Ambras een duizendtal werken bij elkaar.

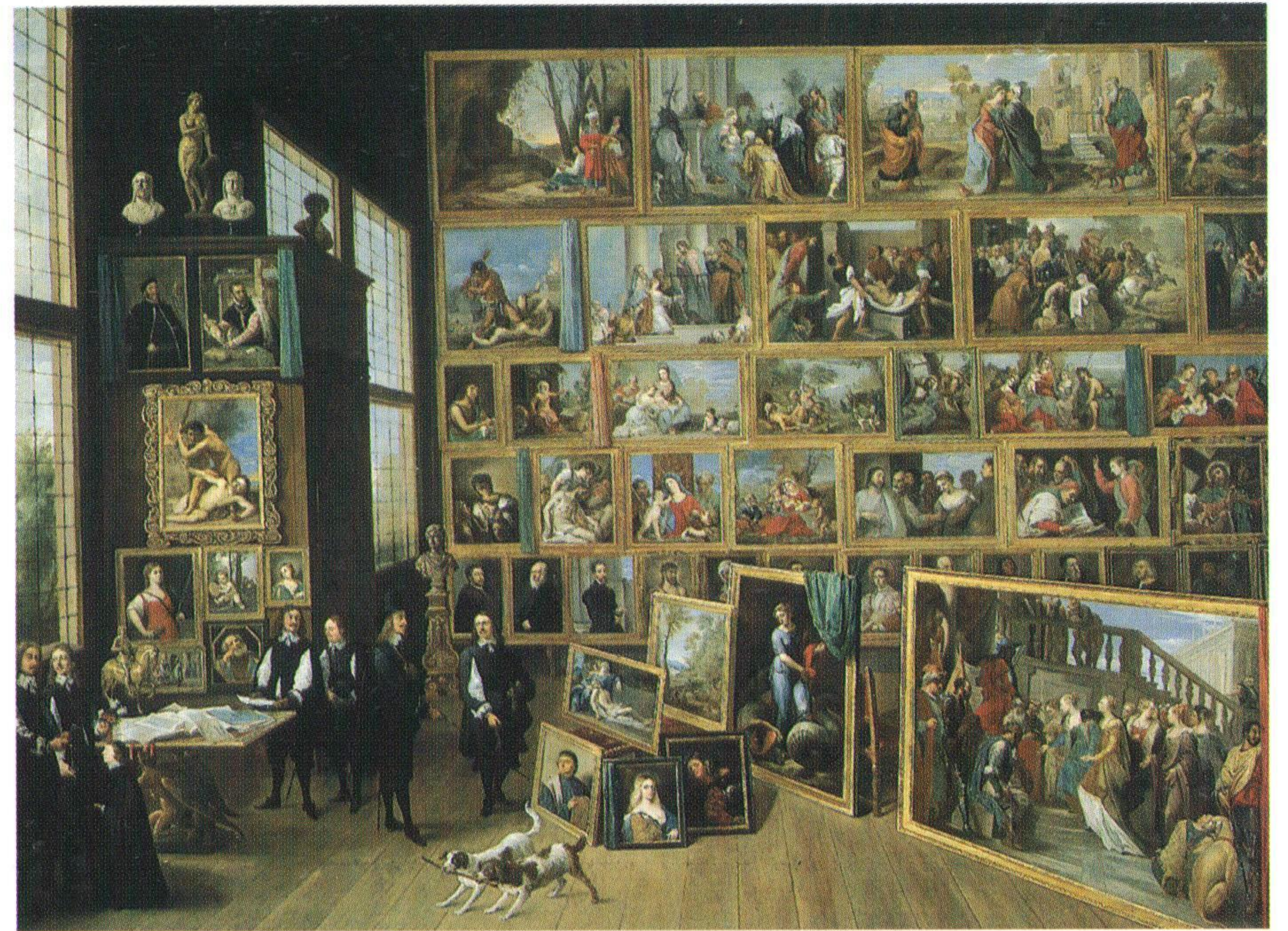
Aartshertog Ernst was landvoogd in de Nederlanden in 1594 - 1595. Hij kocht er veel werken aan, waaronder meerdere schilderijen van Pieter Bruegel de Oude. De collecties van Ferdinand en van Ernst kwamen grotendeels terecht bij keizer Rudolf II, die alles naar Praag bracht. Veel werd opnieuw over alle windhoeken verspreid toen de Zweden in 1648 de stad plunderden, maar een belangrijk deel werd gered en na de dood van Rudolf weer naar Wenen gebracht.

Van 1646 tot 1656 was aartshertog Leopold-Willem landvoogd in de Nederlanden. Hij stelde David Teniers de Jonge aan als hofschilder en als directeur van zijn schilderijenverzameling in Brussel. Zijn belangstelling ging vooral uit naar de Italiaanse schilderkunst. Veel Italiaanse werken in het museum werden toen door Teniers aangekocht in Londen en in Antwerpen. Zelf kon de schilder zijn opdrachtgever overtuigen om ook veel werken uit de Zuidelijke Nederlanden te kopen. Zowel meesters uit het verleden als tijdgenoten kwamen de collectie aanvullen. Leopold-Willem liet ongeveer veertienhonderd werken na aan zijn neef keizer Leopold I. Zo werd in Brussel de basis gelegd voor de verzameling die nu de zalen van het Kunsthistorisch Museum siert.

Om een zicht te krijgen op heel de collectie is zelfs een volledige dag niet lang genoeg. Er is zoveel dat het moeilijk wordt om door de bomen het bos nog te zien. Naargelang de voorkeur van de verzamelende Habsburgers zijn bepaalde streken en tijdperken weinig vertegenwoordigd terwijl andere zeer nadrukkelijk aanwezig zijn. De Zuidelijke Nederlanden behoren duidelijk tot die tweede categorie.

Het museum bezit meer dan twintig Vlaamse Primitieven, waarvan de meeste door Leopold-Willem verworven zijn. Uit de zestiende eeuw heeft het drie werken van Barend van Orley, waaronder een Thomas en Matthias uit de Zavelkerk in Brussel.

Belangrijk zijn vooral de Bruegels. Van Pieter de Oude zijn er twaalf werken terwijl er maar een veertigtal met zekerheid aan hem toegeschreven worden. Dat de beroemde boerenbruiloft en boerendans hier samen met tien andere werken hangen maakt het mogelijk het eenzijdige zicht op de meester als boerenschilder te nuanceren. De best vertegenwoordigde Bruegel is zijn kleinzoon, de landschap- en bloemschilder Jan de Jonge, die aanwezig is met twintig werken.

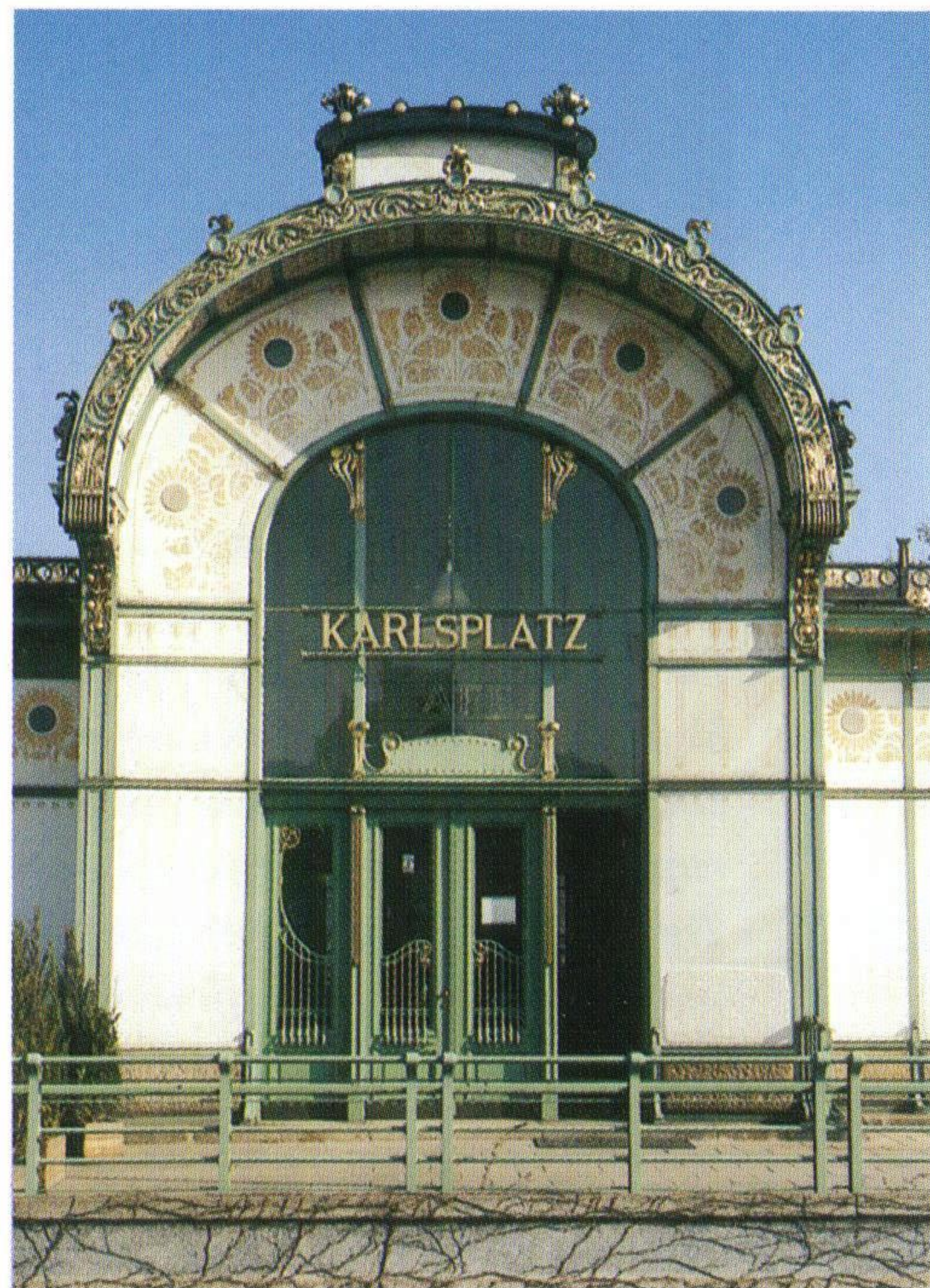
De Antwerpse barok vormt een zwaartepunt in de verzameling. Jordaens werd blijkbaar te liederlijk bevonden want van hem zijn er maar twee werken, waarvan een pas in 1924 verworven is. Rubens en van Dyck daarentegen pronken met respectievelijk zesendertig en zevenentwintig toegeschreven werken. Dat de familie Teniers goed vertegenwoordigd is ligt voor de hand. Van David de Oude zijn er vier werken, van zijn zoon vijftientig, waaronder voorstellingen van aartshertog Leopold-Willem in zijn eigen schilderijencollectie in Brussel. Door het belang van de Nederlanden in de voorgeschiedenis van dit museum bevat de collectie veel portretten van belangrijke figuren uit de geschiedenis van deze gewesten.

We verlaten het Kunsthistorisch Museum en gaan via de Opernring naar de Robert Stolzplatz. Achter het beeld van Schiller zien we de voorgevel van de Akademie der bildenden Künste. De schilderijencollectie van de Akademie bevat eveneens interessante werken uit de Nederlanden. Indrukwekkend is het drieluik van Bosch dat een Laatste Oordeel voorstelt. Jordaens is aanwezig met vier schilderijen, van Dyck met twee en zeven kopieën. De kleinere werken van Rubens zijn rijk vertegenwoordigd met zestien toegeschreven exemplaren en zeventien uit zijn omgeving of kopieën. Van David Teniers de Jonge zijn er acht toegeschreven werken en drie kopieën.

We draaien links rond de Akademie en komen terecht in een stedenbouwkundige puinhoop waarvan de Brusselaars denken dat alleen zij zo iets kunnen aanrichten. Midden daarin staat het tentoonstellingspaviljoen dat Joseph Olbrich ontworpen heeft voor de Wiener Secession. Toen de beweging in 1897 gesticht werd, wilde ze breken met de historische stijl die de aanleg van de Ringstrasse beheerst had en dat verklaart haar naam. Het paviljoen, dat modern, functioneel en goedkoop was, gaf uitdrukking aan deze doelstelling. Het karakter van de Secessiebeweging moet wel genuanceerd worden. Dat ze in haar vormgeving breekt met het verleden is onbetwistbaar. Haar verheerlijking van het betere ambachtelijke handwerk werd echter ingegeven door een aversie tegen de moderne industriële massaproductie en dat was een conservatieve reflex.

Achter de gebouwen aan de overkant van het paviljoen wordt Wenen weer mooi. Daar ligt het Resselpark dat de Karlsplatz omsluit. Aan de kant van de Lothringerstrasse zijn twee metropaviljoenen bewaard die Hoffmann ontwierp in de periode waarin hij zich aansloot bij de Secessiebeweging.

De Karlskirche is de belangrijkste barokkerk van Wenen. Ze werd ontworpen door Fischer von Erlach en voltooid door zijn zoon. Links ervan ligt het Historisch Museum van Wenen en daarachter leidt de Technikerstrasse ons naar het monument van het Rode Leger dat zacht uitgedrukt niet zeer Weens van stijl is. Ernaast kijken kan niet want het valt nogal op in de omgeving.

Links achter het monument, in de Rennweg, hebben twee Gartenpaleizen de stadsuitbreiding overleefd. Wie het Palais Schwarzenberg wil bezoeken moet goed bij kas zijn, want er is nu een luxueus hotel met restaurant in gevestigd. De Belvédère van prins Eugène van Savoye daarentegen is toegankelijk. In het complex zijn drie musea gevestigd: middeleeuwse kunst in de Oranjerie, barok in de Unteres Belvédère en 19de - 20ste eeuw in de Oberes Belvédère. In de doorgang van de Unteres Belvédère naar

de tuinen staat de brugheilige Jan Nepomuk. Het beeld ziet eruit alsof het inderdaad ooit op een brug gestaan heeft. We lopen langs de tuingevel van de Unteres Belvédère en aan de andere kant van het gebouw achter een hek zien we de tuinen van de Oranjerie. Daar staan vier werken van bekende moderne beeldhouwers waaronder een sjouwer van Constantin Meunier.

Op nummer 27 in de Rennweg is de Italiaanse ambassade gehuisvest in het paleis van kanselier Metternich, de architect van het Congres van Wenen. In 1830 was de kanselier een overtuigd tegenstander van de Belgische onafhankelijkheid, een inbreuk op de evenwichten gerealiseerd door zijn Congres. Achttien jaar later werd hij ten val gebracht door de liberale opstanden die heel Europa teisterden, ook Wenen en Noord-Italië, dat nog grotendeels onder Oostenrijks gezag stond. In 1849 vestigde Metternich zich in Brussel, de hoofdstad van het land dat hij voordien verketterd had. Hij huurde er het huis van violist Charles de Bériot, nu het gemeentehuis van de voorstad Sint-Joost-ten-Node. Hij schreef er zijn memoires en daarna woonde hij ook nog op de Zavel in het centrum. Later keerde hij terug naar Wenen, waar hij in 1859 overleed.

We keren terug op onze schreden om via de Schwarzenbergplatz de Ringstrasse terug te vinden, die we volgen in de richting van het Stadtpark. Tegenover het park ligt de Gartenbaupromenade en daarachter de Coburgbastei met het Palais dat hertog Ferdinand van Saksen-Coburg-Kohary liet bouwen in 1843 - 1847. Het is uniek omdat er in die periode geen enkel ander groot paleis gebouwd werd in Wenen. De bouwstijl is te situeren in de overgang tussen laat-Biedermeier en vroeghistorisch.

Ferdinand was de broer van koning Leopold I van België. Zijn nageslacht heeft de vruchten geplukt van het succes waarmee de Belgische vorst het principe van de Habsburgers in praktijk bracht: "Laat de anderen vechten en voer zelf een verstandig huwelijksbeleid." Leopold was weduwnaar van de Britse kroonprinses Charlotte. Zijn zus Victoria had hij uitgehuwelijkt aan een oom van de kroonprinses. De dochter van dat koppel kreeg de naam van haar moeder en werd koningin. Zij was gehuwd met Albert van Saksen-Coburg, een neef van Leopold. Zo is toch een lid van de familie op de Britse troon geklommen.

Ook de huwelijken van Ferdinands zonen heeft Leopold geregeld. De oudste zoon, Ferdinand, huwde met de erfprinses van Portugal en werd daar koning. De tweede, August, werd in de echt verbonden met een dochter van de Franse koning Louis-Philippe. Zijn zoon werd koning van Bulgarije.

Een kleinzoon van Ferdinand huwde later met Louise, de oudste dochter van koning Leopold II van België. De man had blijkbaar weinig verstand van de verfijnde Weense leefstijl want de relatie werd een ware hel voor Louise. Zij kon helemaal niet aarden in het Palais aan de Coburgbastei en werd dan maar een ster aan het uitgaansfirmament. Daar leerde zij een ander feestnummer kennen, kroonprins Rudolf. Zo is waarschijnlijk de basis gelegd voor het huwelijk van Rudolf met haar zuster Stefanie. Louise zelf was een relatie begonnen met de Kroatische officier Mattachich. Die werd achter de tralies gezet en zij kreeg de keuze tussen het hervatten van haar huwelijksleven en het gekkenhuis. Consequent opteerde zij voor de tweede oplossing. Later is zij erin geslaagd met haar geliefde naar Parijs te vluchten.

Aan de Parkring ligt een groot paleis dat Theophil von Hansen gebouwd heeft in 1864 - 1868. Het behoorde toe aan de Duitse Orde en wordt genoemd naar aartsbischop Willem, die toen haar grootmeester was. Sinds 1981 is de permanente zetel van de Organisatie van Petroleum Exporterende Landen er gevestigd.

Aan de overkant, voorbij het Stadspark, bevindt zich het Museum für angewandte Kunst. De verzameling kantwerk illustreert dat Brussel en de Zuidelijke Nederlanden samen met Venetië en Italië de belangrijkste productiecentra voor kantwerk waren in Europa. De afdeling Jugendstil - Art Deco bewaart werktekeningen van Gustav Klimt voor de fries in de eetkamer van het Stoclethuis in Brussel. Een mooi bureau waarmee Henry van de Velde deelnam aan de achtste tentoonstelling van de Wiener Secession wordt hier ook bewaard.

Verder op de Ring tegenover de regeringsgebouwen ligt de Georg Kochplatz die gedomineerd wordt door de hoofdgevel van de Postsparkasse. Zij is de belangrijkste verwezenlijking van Wagner in zijn derde periode. Zijn uitgangspunt was toen dat de vormgeving zich moest plooien naar de nieuwe materialen en de nieuwe tijdsomstandigheden. Het meest originele aspect van het gebouw is de muurbedekking met granieten plinten en marmeren platen.

In 1861 had de regering Gladstone in Engeland de 'Post Office Savings Bank' gesticht. Andere landen volgden dit voorbeeld, onder andere België waar vier jaar later de Lijfrentekas werd uitgebreid met een Spaarkas. Georg Koch inspireerde zich op deze initiatieven om in 1883 met de steun van minister van handel Pino-Friedenthal de Österreichische Postsparkasse te stichten. Zijn uitgangspunt was conservatief: hij wou het keizerlijk gezag doen gelden om de spaartegoeden van de kleine man te beschermen tegen het onbetrouwbaar grootkapitaal. Hij schuwde zelfs geen antijoodse ondertoon in zijn betoog. Een jaar na de stichting werd het postchequeverkeer ingevoerd. Het ongenoegen van de liberalen die elk staatsinterventionisme afwezen kende geen grenzen meer. In 1886 moest minister Pino het onderspit delven in een conflict met zijn collega van financiën Dunajewski. Hij trad af en sleurde zijn beschermeling Koch mee in zijn val.

Bij de vijftiengste verjaardag van zijn Spaarkas werd Koch nog in alle talen doodgezwegen, maar dat bleef niet duren. Na de veralgemening van het stemrecht werden de liberalen in de oppositie gedrongen. De ideeën van burgemeester Lueger van de Christelijk-Sociale Partij waren nauw verwant met die van Koch : sociaal en conservatief. In 1909 nam hij het initiatief voor het beeld van Koch dat nu voor zijn Sparkasse staat waar het in 1913 onthuld werd.

Na de dood van Lueger verdween zijn partij in de oppositie en volgde de doorbraak van de Socialistische Partei Österreichs. Daarmee is de cirkel rond en wordt met de Postsparkasse de sprong gemaakt van de negentiende naar de twintigste eeuw. Zo eindigt onze wandeling door het centrum van Wenen op zoek naar banden en parallellen met Brussel.

Het beleid van de laatste vijftig jaar heeft geen onmiddellijk zichtbare sporen nagelaten in het centrum, maar dat is juist zijn grootste verdienste. Ondanks de schade van de Tweede Wereldoorlog is de historische stadskern wonderwel bewaard. Grote delen zijn autovrij gemaakt zodat het rijke bouwerfgoed nog beter tot zijn recht komt. Toch is de stad geen levend museum geworden. De integratie van het zeer moderne Huis Haas in de omgeving van de Stephansdom bewijst dat het mogelijk is oud en nieuw te harmoniëren. Wenen weet zijn verleden te beheren en tegelijk naar de toekomst te kijken. De steden die daarin slagen zijn zeldzaam.

Tot slot wil ik iedereen bedanken die deze wandelbrochure heeft mogelijk gemaakt. In het bijzonder dank ik de volgende personen voor hun bereidwillige medewerking, nuttige opmerkingen en suggesties.

Luc Truyens, Frank Vanderputte, Wilfried Pashley, Rik Baeten, David Wijckaert, Dirk Beurns, An Heylen, Rudolf Altmüller, Zuster Maria Assunta Innerhoger, Dr. Hollerchek, Friederich Matzenauer, Mag. Yvonne Benedik, René Clementus, Hannelore Plahl.

Deze publicatie kwam tot stand dankzij mevrouw Anne Van Asbroeck, Vlaams minister van Brusselse Aangelegenheden en Gelijke-Kansenbeleid.

D/1997/3241/064

Verantwoordelijke uitgever:
Armand De Troyer, directeur-generaal
administratie Kanselarij en Voorlichting
Boudewijnlaan 30
1000 Brussel

Govaerts-De Bièvre n.v.

Druk:

Ivo Lemaire

Fotografie:

Reginald Goossens

Ontwerp en lay-out:

Ann Steenwinckel

Eindredactie:

Paul Cockx, Kristien Spillebeen

Tekstrevisie:

Roel Jacobs

Tekst:

COLOFON

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap

COLOFON

Tekst:

Roel Jacobs

Tekstrevisie:

Paul Cockx, Kristien Spillebeen

Eindredactie:

Ann Steenwinckel

Ontwerp en lay-out:

Reginald Goossens

Fotografie:

Gundl Beinhauer

Druk:

Govaerts-De Bièvre n.v.

Verantwoordelijke uitgever:

Armand De Troyer, directeur-generaal

administratie Kanselarij en Voorlichting

Boudewijnlaan 30

1000 Brussel

D/1997/3241/064

Deze publicatie kwam tot stand dankzij mevrouw Anne Van Asbroeck, Vlaams minister van Brusselse Aangelegenheden en Gelijke-Kansenbeleid.